

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

ALEXANDR BERNDORF – AUTOR MÉHO REGIONU
BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jakub Kurc

Specializace v pedagogice, obor Český jazyk se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: PaedDr. Jiří Staněk, CSc.

Plzeň, 2016

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 31. března 2016

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Děkuji panu PaedDr. Jiřímu Staňkovi, CSc. za odborné vedení, pomoc při zpracování bakalářské práce a laskavý přístup při konzultacích. Dále bych rád poděkoval PhDr. Pavlu Kroupovi za inspiraci při výběru tématu, cenné rady a zapůjčení materiálů.

OBSAH

ÚVOD	2
1 A. BERNDORF LIDSKÝ A TVŮRČÍ PROFIL	3
1.1 PORTRÉT AUTORA	3
1.2 RODINA	3
1.3 DĚTSTVÍ	5
1.4 STUDIUM	7
1.5 OBDOBÍ PŘED LITERÁRNÍ ČINNOSTÍ	9
1.6 OBDOBÍ LITERÁRNÍ TVORBY V LETECH 1924 – 1941	12
1.7 OBDOBÍ LET 1942 – 1968	15
2 KOŘENY, ZDROJE A INSPIRACE	18
3 BÁSNICKÉ A PROZAICKÉ DÍLO	20
3.1 V ČERVÁNCÍCH A JITRU NAŠEHO ZNOUZROZENÍ, DÍL I. – ZA VLASTNÍ PŮDOU.....	20
3.1.1 Téma	20
3.1.2 Prostředí a čas.....	25
3.1.3 Charakteristika hlavních postav	26
3.1.4 Kompozice	29
3.1.5 Jazyková stránka díla.....	30
3.2 CESTOU ŽIVOTA	32
3.2.1 Téma	32
3.2.2 Prostředí a čas.....	40
3.2.3 Charakteristika postav.....	41
3.2.4 Kompozice	41
3.2.5 Jazyková stránka díla.....	42
4 BERNDORF A REGION.....	43
ZÁVĚR	50
RESUMÉ	51
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	52
PŘÍLOHY	I

Úvod

K tématu bakalářské práce Autor mého regionu jsem se dostal v podstatě náhodou. Na konzultaci u pana doktora Staňka jsem se zmínil o tom, že bydlím v Nepomuku, načež se mně zeptal, zdali nemáme u nás v regionu nějakého autora literárních děl, o kterém bych mohl psát. Bohužel jsem žádného autora, jenž by působil u nás v regionu, neznal, přesto jsem se pro toto téma ihned nadchl, protože mám velmi rád své rodné město a vše, co je s ním spojené. Nechal jsem si poradit od přítele, který se zabývá nepomuckou historií. K mému velkému překvapení mne upozornil na Alexandra Berndorfa, autora prozaických, básnických a historických děl, jehož jméno jsem znal do té chvíle pouze z názvu nepomucké ulice, která je po něm pojmenována. To mě velmi zaujalo a rozhodl jsem se o tomto autorovi zjistit více. Přítel mě také obeznámil s tím, že Berndorf nejen z Nepomuku pocházel, ale dokonce o něm a jeho okolí i psal. Tím bylo rozhodnuto.

Cílem této práce je pokusit se souhrnně představit nepomuckého autora, který v dnešní době není v místě svého bydliště téměř znám, a připomenout jeho přínos regionu. Tato práce by měla být prvním větším souvislým textem zaměřeným na tohoto autora, který si jistě zaslouží mnohonásobně větší pozornost, než je mu momentálně věnována.

Hlavní zdroj, ze kterého jsem čerpal, je autorův vlastnoručně psaný životopis, který jsem našel v jeho pozůstalosti uložené v Archivu národního muzea v Praze. Druhým pramenem je životopisná studie Zdeňka Papeše, nacházející sespolu s druhou částí Berndorfovy pozůstalosti v archivu Městského muzea v Nepomuku. Především vlastnoručně psaný životopis je z mého pohledu velmi cenný, protože o autorovi přináší mnoho dosud neznámých a nezveřejněných informací, které značně přispívají k pochopení jeho osobnosti.

Práce je rozdělena do čtyř hlavních kapitol. Lidský a tvůrčí profil, Kořeny, zdroje a inspirace, Básnické a prozaické dílo, Berndorf a region. Velký důraz kladu na první část, zabývající se autorovým životem. Ten značně vypovídá o jeho vztahu k regionu a velmi ovlivnil jeho tvorbu. V přílohách je poté připojena knižní bibliografie tohoto autora.

V kapitole Básnické a prozaické dílo provedu analýzu prvního dílu románu „*V červánkách a jitru našeho znovuzrození*“. Další díly trilogie jsou stylově totožné s první částí, jejich rozbor by tedy nepřinesl žádná nová zjištění. V práci namísto nich bude analyzován, stylisticky značně se lišící, soubor povídek „*Cestou života*“.

1 A. BERNDORF LIDSKÝ A TVŮRČÍ PROFIL

1.1 PORTRÉT AUTORA

Alexandr Berndorf se narodil 13. dubna 1889 v Nepomuku a zemřel 9. září 1968 v Praze. Byl český prozaik, dramatik, básník, vlastivědný publicista a kulturní historik, věnující se především regionální tematice Nepomucka. Napsal několik románů a dramát, řadu povídek a básní a velké množství vlastivědných článků. Rozsahem největší část jeho tvorby tvoří práce historické, topografické a monografické. Ve svých románech a povídkách těží většinou z vyprávění pamětníků a zpracovává v nich místní pověsti a historické náměty z národního obrození.

Psal i pod pseudonymy Al. B. Pomucký, Alexander Nepomucký, Alexandr-Berndorf Nepomucký, Pomucký, abdf.¹

1.2 RODINA

Narodil se jako čtvrtý syn manželům PHMr. Karlu Berndorfovi (narozen 22. března 1845 v Nových Hradech u Kaplic a zemřel v Nepomuku 4. listopadu 1906) a Anně, rozené Lindackerové (narozena v Plzni 8. května 1850 a zemřela v Nepomuku 3. září 1913), kteří byli oddáni v Plzni 15. září 1874 v kostele sv. Bartoloměje. Anna byla dcera plzeňského obchodníka Jana Lindackera z téhož rodu jako Jan Tadeáš Lindacker (narozen 1768 nejspíše v Božím Daru, zemřel 13. listopadu 1816 na zámku v Březině), známý botanik a geolog, autor mnoha odborných knih a zakladatel sbírek, jež od něho koupil Kašpar Maria hrabě ze Šternberka pro české Národní muzeum. Sbírký byly v muzeu označeny jako Lindackersko-Šternberské. O tomto svém prastrýci napsal Berndorf knihu „*Zapomenutý hrob v Oseku*“, vydanou v roce 1940 Kulturním odborem učitelským, Rokycany, a o rodě Lindackerů otiskl v roce 1933 studii v „*Plzeňsku*“, vydávaném Ladislavem Lábkem.

Rod Berndorfů přišel na Nepomucko v období napoleonských válek. V roce 1809 se stal panským lékařem na Zelené Hoře bývalý vojenský ranhojič Jindřich Josef Berndorff (narozen 15. května 1779 v Kolíně nad Rýnem, zemřel 18. dubna 1842 v Nepomuku), který se nedlouho předtím oženil s Annou Barborou Schoeftovou (narozena 4. prosince 1779, zemřela 23. srpna 1867).

¹FORST, Vladimír (ed.). *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1985.

„Při studiu medicíny byl násilně odveden v roce 1799 k vojsku, a to jako praktikant hlavního polního špitálu. Později pak působil jako podlékař v různých špitálech a leženiích. Svůj toulavý život ukončil až po své svatbě, kdy se usadil na panství Colloredo-Mansfeldů. V letech 1807-1822 vládl na Zelené Hoře Jeroným, hrabě z Colloredo-Mansfeldu (1775–1822). Ten rozhodl o příštích osudech Jindřicha Berndorffa a vlastně dal podnět i k tomu, že vznikla česká větev tohoto rodu.“²

O rodě Jindřicha Berndorffa vyšla v Kolíně nad Rýnem v roce 1910 kniha „*Staubbaum und Chronik der Familie Berndorff aus Köln*“, kterou napsal MUDr. Josef Bayer, jenž měl manželku z tohoto rodu. Doktor Bayer dále napsal veselohru o dobrodružných osudech Berndorfova praděda, která pojednává o jeho cestě z Německa do Čech. Tato hra byla mnohokrát hrána ve velkém městském divadle v Kolíně nad Rýnem.

Berndorffův děd Bedřich vystudoval práva a stal se aktuárem na Zelené Hoře, později zástupcem státního návladního v Plzni a v Domažlicích a nakonec radou krajského soudu v Chebu, kde zemřel. Bedřich Berndorf se oženil s Karolínou Smrčkovou, jež byla sestřenicí předního revolucionáře barona Villaniho.

Jeho tři starší bratři byli Karel (7. srpna 1876 – 9. prosince 1953), budoucí inženýr, Gustav (1877–1881), který zemřel ve čtyřech letech a Alexander ho nikdy nepoznal, a Zdeněk (1. března 1884 – 1. prosince 1946), jenž se stal později nepomuckým lékárníkem s titulem PHMr. jako jejich otec.

Otec A. Berndorfa byl také hudebník a zpěvák, a proto i přítel mnoha stejně založených osobností, například bratří Hřimalých, kteří mu hráli na svatbě, Hynka Pally, basisty Josefa Palečka, Františka Ondříčka a dalších. Od mládí byl také přítelem Karla Klostermanna, s nímž krátce bydlel a studoval na univerzitě ve Vídni. V domě jeho otce, lékaře, trávil i část studentských prázdnin. Klostermann se stal později Berndorfovým strýcem, když se oženil se sestřenicí jeho matky.

Také matka A. Berndorfa byla hudebně aktivní již od mládí a za svobodna účinkovala vícekrát při plzeňských koncertech jako sólová pianistka i jako sólová altistka. Zmiňuje se o tom V. J. Krýsa ve své knize „*Naše maminky, Díl II.*“³ na straně 24. Text je

²PAPeŠ, Zdeněk. *Alexandr Berndorf – Nepomucký, životopisná studie*. s. 2.

³KRÝSA, Vendelín Josef. *Naše maminky: Díl II.*, Antonín Dědourek, Třebechovice nad Orebem, 1937.

doplněn dopisem prof. Antonína Špeldy, pojednávajícím o tom, že zpívala i na velkém koncertě Hlaholu v plzeňském velkém divadle 28. června 1872. Starší sestra Berndorfovy matky Marie, narozená 4. prosince 1846, se stala v roce 1868 manželkou plzeňského profesora a spisovatele Františka Aloise Hory (1836–1916). A. Berndorf se od útlého mládí velmi často pohyboval ve společnosti těchto svých dvou strýců, profesorů a spisovatelů.

1.3 DĚTSTVÍ

Berndorf se narodil v domě č. 59/72, a to předčasně jako sedmiměsíční dítě, což ho poznamenalo po zdravotní stránce až do dospělosti. Vzhledem ke své tělesné slabosti nebyl Berndorf, dle lékařské zprávy, schopen navštěvovat veřejnou školu až do osmého roku jeho věku. Byl tedy vyučován doma a složil pak zkoušku do třetí třídy obecné školy. Vzhledem k tomu byli společníky jeho dětských her pouze jeho dva starší bratři.

Berndorf s vděčností vzpomínal na svoji starou chůvu slečnu Anastasii Sýkorovou (1838–1916), které říkal „Babinka“. Ta se o něho starala z důvodu dlouhé nemoci jeho matky. Byla to uvědomělá a vlastenecky smýšlející žena, dcera učitele z blízké vesnice Prádlo, sečtělá a s výbornou pamětí. Dovedla poutavě vyprávět o tom, čeho byla sama svědkem a současnicí, ale i o tom, co slyšávala od starších pamětníků. Zнала stovky starých písní včetně těch „staronepomuckých“ a mnoho zkazek a místních pověstí. Věděla také, proč byl u cesty postaven ten či onen kříž, socha nebo kaplička.

Druhým Berndorfovým domovem bylo od Nepomuku 6 km vzdálené Podhůří, kde měl jeho svobodný prastrýc Josef Vojtěch Smrčka (1826–1911) deskový statek s prostým zámkem, obsahujícím i mešní kapli. V tomto hospodářství žily i dvě ženy, které měly také vliv na Berndorfův zájem o historii a vyprávění příběhů. První z nich byla chůva Rozárka Březáková, od které slyšával strašidelné historky o vodnicích, bludičkách a dalších nadpřirozených bytostech. Druhá pak prastrýcova starší a svobodná sestřenice Anna Pancová z Rabí (1822–1910), jež byla zároveň vlastní tetou lásky Svatopluka Čecha Růženy Kubrové. Anna Pancová byla i ve svých devadesáti letech veselá a čiperná stařenka, která ráda zpívala a sama se přitom doprovázela na kytaru. Pro Berndorfa to byl takový živý „rábský“ zpěvník veselých písniček i zkazek, pamatující ještě rozkvět tohoto města pod velkým hradem. Její mladší bratr Leopold Panc(1830–1906) byl také zpěvák a dokonce skladatel vlastních písní, přičemž byl i vynikající vypravěč příběhů.

V pozdějších letech naslouchal Berndorf nejraději vyprávění svého prastrýce o minulosti kraje, o pytlácích, zlodějích, žhářích, o robotě, o proměnách po roce 1848, o poměrech v kraji před tímto rokem i po něm a o dalších zajímavých událostech. Jednou z osobností, o kterých mu Smrčka vyprávěl, byl i Karel Maria Drahotín Villani. Ten se účastnil revolučního povstání v roce 1848, kdy vedl český ozbrojený sbor *Svatováclavského bratrstva*, které bylo později přejmenováno na jeho návrh na *Svornost*. Villani byl také literárně činný. Strýc mu také vyprávěl o vlastencích, příjždějících za Smrčkova dětství k jeho rodičům do Podhůří. Na deskovém statku se scházivalo i široké příbuzenstvo a jiní hosté. O pouti bylo někdy u stolu až 60 hostů. Podhůřské ovzduší zvětšil Berndorf ve třídílném románu „*V červánkách a jitru našeho znovuzrození*“, pojednávajícím o letech 1820–1860, který byl *Svatoborem*⁴ oceněn cenou Václava Beneše Třebízského. Kromě románu napsal o Podhůří a jeho okolí, především o Kotouni, kde byli podhůřští pochováváni, mnoho povídek. Obě tyto vesnice jmenovaly Berndorfa svým čestným občanem, stejně tak jako jeho rodiště, město Nepomuk.

Nepomuk byl tehdy ještě poutním místem a hlavním centrem kultu svěťce českého baroka sv. Jana Nepomuckého. Přicházelo tedy do něj mnoho procesí a často i zdaleka. Berndorf sám rád vzpomínal především na květnovou pouť, kdy se u nich doma scházela společnost. Především vyzdvihuje svého strýce Petra Vodičku z nedalekého Myslíva, který byl virtuosní hudebník, skladatel a zpěvák, o němž napsal samostatnou knihu. Poukazuje také na to, že Nepomuk byl tehdy velice pokrokovým městem, prvním, které jmenovalo již v roce 1861 Františka Palackého svým čestným občanem.

Berndorf ve svém dětství i mládí stále trpěl slabostí těla i nervů, nespavostí a dalšími problémy, které přisuzoval svému předčasnému narození. Nesnášel především dlouhé sezení a jen velmi těžko se dokázal soustředit na jakoukoliv práci, ať už duševní, nebo fyzickou. Aby zesílil, koupil mu jeho otec tříkolku, později i vysoké kolo a jízda na nich se mu stala velkou zábavou.

⁴ Svatobor byl spolek založený roku 1862 „k podpoře spisovatelů českých peněžními prostředky a k oslavení jejich památky“ po pádu tzv. bachova absolutismu. V čele zakladatelů stál F. Palacký, který vyjádřil ideu Svatoboru heslem „Pomáhej! Osvěcuj! Pamatuj!“ . Dalšími zakládajícími členy byli například František Ladislav Rieger, Josef Thomayer a Alois Jirásek. Ve výboru spolku se postupně vystřídalo mnoho známých osobností jako K. J. Erben, Jan Gebauer, Josef Václav Sládek, Jaroslav Vrchlický a další. Svatobor také vybudoval hrobku Slavín, kde jsou společně pochovány osobnosti české literatury. (LIŠKA, Vojtěch. Historie. Slavín, Svatobor. [online]. © 2001 [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: <http://www.slavin.cz/?page=svatobor>).

1.4 STUDIUM

Měšťanskou školu navštěvoval nejprve v Nepomuku a později v Přešticích, kde bydlel u strýce Jana Lindackera, ředitele měšťanské dívčí školy. U toho se seznámil s píseckým profesorem Augustem Sedláčkem, autorem knihy „*Hrady, zámky a tvrze Království českého*“, jemuž kreslil Lindacker plány některých hradů.

Berndorfova slabá tělesná konstrukce rozhodla o tom, že se měl věnovat hospodářství, proto vstoupil do hospodářské praxe na Zelené Hoře. Zde potkal mnoho pro něj zajímavých postav, pamatujících si věci, jež dle Berndorfa stály za zaznamenání. V září 1904 byl svědkem pověstných honů amerického sportovce a majitele novinářského trustu James GordonBenneta.

Vhledem k Berndorfově velké zálibě v hudbě na něj velice zapůsobily koncerty tenoristy Vídeňské dvorní opery, vlastence a litomyšlského rodáka Františka Pácala (1865–1938), který si koupil domek v Nepomuku. S ním Berndorf udržoval přátelské vztahy až do jeho smrti.

V neděli 21. srpna 1904 byl s otcem, bratrem Karlem a strýcem Klostermannem ve Zbudově na Blatech při odhalování pomníku Jakubu Kubatovi⁵. Vlakovými s nimi jel i básník Adolf Heyduk, který chválil Berndorfův přednes svých básní. Heyduk byl na odhalování slavnostním řečníkem jakožto zástupce spolku českých spisovatelů Máj.

V letech 1904–1907 studoval na Královské zemské střední hospodářské škole v Roudnici nad Labem. Bydlel zde společně s Jaroslavem Hostašem, synem klatovského starosty a zakladatele tamního muzea dr. Karlem Hostašem, a literátem Františkem Špačkem, autorem knihy „*Obrázky klatovské*“. V Roudnici poznal i bratra Emmy Destinové, roudnického starostu a spisovatele, Ervína Špindlera.

Stejně tak jako v Přešticích, oddával se i v Roudnici pěší turistice, která se mu stala celoživotní vášní. Kladný vztah k přírodě velmi ovlivnil jeho literární tvorbu i jeho další

⁵ Zbudovský rychtář Jakub Kubata byl údajně mluvčím ve sporu sedláků s majitelem hlubockého panství Adamem z Hradce. Měl být mučen a následně popraven. V 19. století byly pověsti o něm velice populární. Sám Karel Klostermann napsal knihu „*Mlhy na Blatech*“, kde se pověst o Kubatovi objevuje. V dnešní době však historikové pochybují o její pravdivosti a zpochybňována je i existence Kubaty. Odhalení pomníku se v roce 1904 zúčastnilo více než 30 000 lidí, včetně mnoha předních českých literátů. (KREJČA, František. *Zbudovský rychtář Jakub Kubata*. Občanské sdružení Rozkvět zahrady jižních Čech – místní akční skupina Lhenice, 2009)

aktivity. V Roudnici se také učil hře na housle a klavír. Vyučoval ho p. Kapoun, bratr tehdejšího koncertního mistra Národního divadla a virtuosa na housle a kontrabas.

V období studií se již začal Berndorf pokoušet o básně a povídky. Sklízel za to od spolužáků i profesorů posměch a při špatných výsledcích i poučení, že by se měl více věnovat chovu dobytka a dalším vyučovacím předmětům místo psaní veršů.

V roce 1905 se v Nepomuku seznámil s korepeditorem Františka Pácala, působícím v té době v Národním divadle, Janem Heřmanem (1886–1916). Heřman byl celosvětově oblíbený klavírista a měl za sebou již turné po Americe, kde doprovázel sólovou houslistku Marii Heritesovou. Berndorf s ním uzavřel přátelství a složil veršovaný text k jeho skladbě „Znělka“. František Pácal pak tuto skladbu zpíval na mnoha koncertech. Současně se Berndorf seznámil i s odborným učitelem-malířem Josefem Mathauserem, žijícím v Nepomuku, jenž ho seznámil se základy malířství. V Podhůří se potom seznámil s básníkem a vydavatelem časopisů Jaroslavem Ciprínem Pomuckým (1885–1913), ale i Jaroslavem Vrchlickým a Viktorem hrabětem z Boos-Waldecku (1845–1916), českým politikem, hudebníkem, literátem a překladatelem poetické tvorby Jaroslava Vrchlického do němčiny. O rok později se seznámil s Jaroslavem Březinou, ředitelem nepomuckého kůru, v jehož orchestru Berndorf občas hrál na housle. Březina byl za svoji činnost a přínos městu jmenován v 75 letech čestným občanem Nepomuka. Všechna tato setkání měla vliv na Berndorfovo smýšlení a jeho pozdější tvorbu.

V roce 1906 zemřel ve věku 61 let Berndorfův otec. Jelikož jeho bratr Zdeněk teprve v tomto roce získal diplom magistra a musel nastoupit jako praktikant v jiných lékárnách, vedla rodinnou lékárnou jeho matka s cizími praktikanty. Bez otcova vedení lékárna nevynášela příliš mnoho financí, které by mohly být investovány do Alexandrova dalšího studia.

V roce 1907 Berndorf v Roudnici nad Labem odmaturoval. O prázdninách napsal povídku „Na hájence Hadovce“, kterou v rukopise poslal svému strýci-spisovateli Františku Aloisi Horovi k posouzení s tím, že by byl rád, kdyby byla otištěna v nedělní příloze některých plzeňských listů. Po přečtení povídky Hora přijel za synovcem do Nepomuku s rukopisem a oznámil mu, že práce je sice nadějná, ale není ještě dostatečně zralá pro tisk. Radil Berndorfovi hodně číst, především českou prózu a poezii,

ale i překlady cizích autorů, učit se tím od jím označených vzorů a přitom neustával v literární činnosti.

1.5 OBDOBÍ PŘED LITERÁRNÍ ČINNOSTÍ

Od září roku 1907 působil Berndorf postupně na několika panstvích jako hospodářský praktikant, asistent a adjunkt. Nejprve nastoupil na velkostatek v Lochkově u Radotína. Byl tam zaměstnán od časných ranních hodin až do pozdního večera, a proto neměl čas na souvislou literární činnost ani na čtení cizích literárních děl. Měl však možnost několikrát navštívit Národní divadlo, kde se díky Františkovi Pácalovi seznámil se slavnou Emmou Destinovou toho večera, kdy s Pácalem zpívala v opeře Komedianti. Jeho prostřednictvím se seznámil i s českým houslistou, hudebním pedagogem a skladatelem Emanuelem Ondříčkem a s jeho partnerkou, pěvkyní Ellou Renardovou-Liškovou.

V roce 1908 byl přeložen do Přestavlk u Chrudimi. Zde čerpal látku ke svému románu „*Světa nepřebudeš*“, který později sepisoval ve vilce své ženy a její tety v Řeži u Klecan, kde trávil celá letní období. Román zůstal pouze v rukopisu. V listopadu se přestěhoval do rakouského Lassee, kam nastoupil na místo adjunkta, aby se zlepšil v němčině. Odtud dojížděl do Vídně, protože se tam v tu dobu konaly oslavy šedesátileté vlády císaře Františka Josefa I. V jejich rámci vystupovali ve dvorní opeře nejslavnější pěvci té doby, například Enrico Caruso, Emil Burian a Leo Slezák. V Lassee neměl možnost si vypůjčit české knihy ani čas literárně tvořit, proto se rozhodl, že opustí hospodářství a vstoupí do veřejné nebo státní služby.

Krátce působil jako výpomocná síla důchodního na panství Zelená Hora, předtím než 15. června 1909 nastoupil na pozici berního praktikanta v Benešově u Prahy. Zde zůstal až do roku 1912, kdy odešel k vojenské službě. Na roky prožité v Benešově vždy rád vzpomínal jako na veselou kapitolu svého života. Často na Benešovsku podnikal turistické výlety do přírody a na okolní hrady a zámky. Seznámil se zde s nadporučíkem Františkem Dvorským, synem stejnojmenného brněnského profesora, spisovatele a vydavatele Moravské vlastivědy, do které Dvorský mladší kreslil mapy. Jeho prostřednictvím se na jedné ze svých návštěv Prahy, kam jezdil do Národního divadla, seznámil v roce 1911 s bratry Karlem a Emilem Burianovými. Stalo se tak ve smíchovské vinárně Eustacha Adlera. S oběma těmito umělci uzavřel přátelství na celý život. Tato přátelství měla na Berndorfa velký vliv, ať už v oblasti společenského života, nebo v literární tvorbě. Oba

bratři si Berndorfa, ač o mnoho mladšího, vážili a v roce 1913 ho dokonce navštívili v Nepomuku.

Ve společnosti Burianů se Berndorf seznámil s mnoha umělci a učiteli, přičemž s některými z nich se i přátelsky sblížil. Byl to především skladatel Jindřich Jindřich, s nímž Berndorf navázal úzké celoživotní přátelství. Jindřich později zhudebnil Berndorfovy verše. Dalšími osobnostmi byli František Picka, malíři Cína Jelínek a Karel Brousek, divadelník a nejvěrnější přítel obou bratrů Burianů Ferdinand Chaura, pianista Vilém Radosta a V. Alexandr. Z členů Národního divadla poznal A. Kalačkovou, O. Bolešku, E. Pollerta, Ant. Lebedu, R. Deyla, E. Kohouta, A. Třebovského, J. Vojtu a Aug. Bergra a jiné, z učenců prof. E. Smetánku, dále sochaře F. Hergesela, spisovatele J. Holečka, J. Arbese a V. Němce, cestovatele a básníka MUDr. A. Trýba. Dvakrát přišel do Adlerovské společnosti i Alois Jirásek. „U tří komeničků“, malé hospůdce za Národním divadlem, seznámil se se skladatelem J. V. Novotným, s mnohými členy divadla i s mnohými veřejně činnými literáty, v kavárně Slavii pak s dr. Q. M. Vyskočilem a s dalšími. Zvláště když pak pobýval trvale v Praze, sblížil se s Nikolou Zecem, jenž byl angažován jako basista dvorní operou ve Vídni, v době, kdy prožíval „tovaryšská“ léta v pražském německém divadle, vedeném tehdy známým odborníkem Angelo Neumannem.

„Každodenní styky s vynikajícími umělci mocně zapůsobily na Berndorfovo nitro a on vždy vzpomínal těchto nezapomenutelných časů v četných fejetonech.“⁶

Ani v této době ještě neměl čas na souvislou literární činnost. Musel se učit na několik zkoušek, absolvovat „poplatkový kurz“ a připravovat se na zkoušku ze státního účetnictví. Svými turistickými aktivitami zesílil tak, že byl ve třetí třídě branců odveden jako jednorocní dobrovolník k c. k. pěšímu pluku č. 102 do Prahy, kde v říjnu 1912 nastoupil vojenskou službu. Záhy byl však poslán do vojenské nemocnice na Karlově náměstí a počátkem prosince ke zdravotní komisi, která ho prohlásila za „zcela zbraně neschopného“, a 12. 12. 1912 byl z armády propuštěn.

Rekonvalescenci prožíval v Nepomuku, čekaje na vyřízení své žádosti, aby byl přidělen službou do Prahy k účtárně zemského finančního ředitelství a kolkovního úřadu. To se stalo počátkem února 1913. Berndorf se především snažil seznámit se s Prahou, jejími památkami, knihovnami a později i archivy. Večery a často i celé volné dny zde

⁶ BERNDORF, Alexandr. *Životopis Alexandra Berndorfa vlastnoručně psaný*. s. 13 Vložka B.

trávil s bratry Burianovými, se kterými podnikal i výlety Karlovým autem, například na Karlův statek do Senomat.

V září 1913 zemřela Berndorfovi matka, což na něj velice silně zapůsobilo, jelikož měl svoji matku až dojemně rád. Litoval také, že se nedočkala jeho definitivního jmenování státním úředníkem, které se uskutečnilo jen několik týdnů po její smrti. Služba, kde se musel neustále zabývat čísly, ho však duševně nenaplňovala a činila mu i značné obtíže.

Díky svým divadelním známostem, od kterých dostával volné lístky, byl častým návštěvníkem Národního divadla. Chodil do něj nejméně čtyřikrát týdně, často i každý večer. Bylo mu tedy dopřáno slyšet slavnou Emu Destinovou se svým arabským partnerem v Libuši, ji samotnou v Šárce, ale i zahrát si s ní jako statista se setníkem Dvorským při prvním představení její Libuše v roce 1913. Destinová byla upozorněna tenoristou Lebedou na jejich přítomnost a přála si, aby jí byli oba představeni.

Berndorf dostával lístky i do německých divadel, a to od Nikoly Zece, takže měl možnost poznat díla Richarda Wagnera, která tehdy ještě nebyla v repertoáru Národního divadla, ale i klasické operety hrávané ve Stavovském divadle.

V roce 1915, za probíhající I. světové války, byl Berndorf přeložen do Nasavrk, což ho mohlo zachránit od nasazení do válečných bojů. V Praze by ho čekalo nejspíše odvelení na frontu. I přesto odjížděl z hlavního města nerad. Od Karla Buriana dostal doporučení pro chrudimského starostu a spisovatele Karla Pippicha. V Chrudimi byl na zdravotních prohlídkách uznán za zbraně schopného, avšak jako nepostradatelný pro úřad, vyplácející podpory ženám narukovaných, byl zproštěn vojenské služby, stejně tak jako později v novém zaměstnání. V Nasavrkách byl na úřadě velice zaměstnán, neměl čas na jiné činnosti, a byl proto nespokojený.

Na jaře roku 1917 byl přeložen do Vlašimi, kde byl přidělen k válečné „vyživovací službě“ pro benešovsko-vlašimské hejtmanstvo, ve které zůstal až do ledna 1919. Jeho šéfem byl vrchní komisař dr. Jaroslav Hendrych, český básník, s nímž si Berndorf velice dobře rozuměl.

Po krátkém pobytu v Benešově byl povolán zpět do Prahy ke Kolkovnímu úřadu při finančním ředitelství, kde prováděl od ledna do července 1919 Rašínovu „kolkovací akci“.

Byl pověřen dozorem u tzv. „signaturních“ strojů, které na tisícové bankovky vtiskovaly dvoubarevný kolek s obrazem Františka Palackého. Práce to byla časově náročná. Téměř denně byl na úřadě až do desáté hodiny večerní, zpočátku i o víkendech a svátcích.

30. prosince 1922 se oženil s Bělou Rothbergerovou⁷ z Prahy. V jejich společné, nové domácnosti našel konečně klid a soustředění, nutné pro literární činnost. Ve velmi krátké době se začalo objevovat jeho jméno v denním tisku, nejrůznějších časopisech a sbornících.

1.6 OBDOBÍ LITERÁRNÍ TVORBY V LETECH 1924 – 1941

V tomto literárně velmi plodném období napsal Berndorf většinu svých prozaických, básnických i dramatických děl a mnoho menších historických prací. Díla mu vycházela knižně i časopisecky a autor se dostal do širšího veřejného povědomí. Z tohoto úhlu pohledu se jedná o nejdůležitější úsek jeho života.

V počátcích své tvorby psal převážně články do novin a časopisů. V létě roku 1924 mu začaly vycházet první články v Ondříčkově „*28. říjnu*“. Jednalo se o fejetony, drobné povídky, články a recenze, v nichž se zabýval mnoha tématy z různých oblastí, především v prvním roce, kdy ještě hledal svůj profil. V dalších letech se však již soustředil nejvíce na regionální témata. Kromě výše zmíněného 28. října psal do Národních listů, Plzeňska, Národní politiky, Za hudební výchovou, Nové Prahy, Světozoru, Národa a mnoha regionálních deníků.

Berndorf začal úzce spolupracovat s novým plzeňským nakladatelstvím „*Česká ročenka*“, do jehož každoročních kalendářních svazků psal často články v rozsahu celé knihy. Toto nakladatelství mu pak vydalo jeho první práce. Tou úplně první byla v roce 1926 monografická práce „*Tylově památce*“. O rok později to byl soubor povídek „*V odlesku minulosti*“, o kterém bylo napsáno v časopise Plzeňský kraj 4. 6. 1927 „*...Berndorf je prostý vypravěč a s citem, bolestí i humorem obírá se životem našeho lidu a nejsme asi špatnými proroky, věříme-li, že Berndorf jest na dobré cestě k tomu, aby se stal jedním z nejčtenějších autorů českého venkova...*“.⁸

⁷O jeho manželce a manželství není známo mnoho informací. Berndorf ve svém životopise uvádí pouze to, že manželství bylo bezdětné. Z jakého důvodu se neobjevuje více zmínek, není známo. Jisté však je, že zemřela v roce 1971 a je pohřbena, jako Běla Berndorfová, po boku svého manžela na Olšanských hřbitovech.

⁸PAPeŠ, Zdeněk. *Alexandr Berndorf – Nepomucký, životopisná studie*. s. 10.

V letech 1928–1932 je Berndorf publikačně nejaktivnější a stává se i poměrně známým spisovatelem. To potvrzuje skutečnost, že v roce 1930 vstupuje do Spolku českých beletristických spisovatelů Máj⁹, do Svatoboru i do Syndikátu českých spisovatelů. Byl také činným v Klubu českých turistů a jako jeho představitel přispíval do spolkového časopisu a přednášel o pražském okolí, jeho památkách, ale také o Šumavě. Jeho kladný vztah k památkám se promítl členstvím ve Svazu okrašlovacích a ochránářských spolků. Pravidelně přispíval do svazového měsíčníku „*Krása našeho domova*“, který později i redigoval. Postupem času se stal jednatelem a později i místopředsdou tohoto svazu. Spolupráce s dalšími členy, například přednostou Státního památkového úřadu a poslance českého Zemského sněmu JUDr. Lubošem Jeřábkem, botanikem Karlem Kavinou, Janem Emlerem a dalšími, měla vliv na Berndorfovo smýšlení i literární činnost. Jeho články týkající se ohrožených památek historických i přírodních splnily často svůj účel.

Roku 1928 mu vydává Česká ročenka první díl jeho nejslavnějšího románu „*V červánkách a jitru našeho znovuzrození*“, další díly následují v roce 1930. Skutečnost, že byl oceněn cenou Václava Beneše Třebízského, svědčí o tom, že ve své době nebyl román chápán jen jako regionálně omezené dílo, ale byla v něm spatřována i výrazná umělecká hodnota. Berndorf tedy přesáhl hranice svého regionu, přestože psal především o něm.

V roce 1933 využil Berndorf svých zkušeností ve finančnictví a pomáhal spolku Máj podniknout řadu kroků k povinnému penzijnímu pojištění spisovatelů a k ochraně penzistů ve věcech berních. Poté přichází jeho nejúspěšnější období, kdy se v roce 1936 stává řádným členem výboru spolku. V těchto letech byl předsdou stále ještě F. S. Procházka. V době oslav padesátiletí „Máje“ patřil A. Berndorf již mezi přední uznávané členy obce spisovatelské a ve slavnostní publikaci, sepsané A. Klášterským, k této příležitosti je zveřejněna i jeho fotografie. Později se stal i pokladníkem spolku,

⁹*Spolek českých spisovatelů beletristů Máj* byla organizace, která vznikla z potřeby ustavit stavovské spisovatelské sdružení. Sdružovala autory různé umělecké orientace a různých generací od posledních májovců přes lumírovce a ruchovce k jejich epigonům. Od 1. světové války se stal útočištěm hlavně starších, umělecky tradičních spisovatelů. U jeho zrodu stáli A. Klose, A. Sova, A. Klášterský, E. Zitek, J. Červenka a další osobnosti tehdejšího literárního světa. Předsedy Spolku byli A. E. Mužík, I. Herrmann, S. Čech, J. Vrchlický, F. Herites, F. S. Procházka, J. Borecký a R. Fiedler. Spolek vznikl v roce 1887 a působnost ukončil v roce 1948, kdy byl včleněn do Syndikátu čes. spisovatelů. Účelem spolku bylo pěstovat a chránit zájmy spisovatelů beletristů, hmotně podporovat činné členy, zřídit penzijní fond, řídit jeho činnost i činnost později přidruženého fondu vdovského a sirotčího. (zdroj: FORST, Vladimír. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Academia, 1985.)

členem výboru a komise pro zřízení literárního fondu, předsedou smírčího soudu i předsedou Penzijního a vdovského fondu.¹⁰

Členy „Máje“ Berndorf zavedl do svého rodiště a okolí, a to celkem čtyřikrát. Navštívili tak nejen Nepomuk, ale i Letiny, Lnáře, Kotouň, Blatnou, Plánici, Lovčice a další místa tohoto kraje. Při jedné z návštěv k příležitosti oslavy Berndorfových padesátých narozenin dorazilo do Nepomuku 39 členů „Máje“. V té době byla na vrchu Šibenice plánována stavba věže, jež měla sloužit jako rozhledna a nést Berndorfovo jméno. Byl k ní položen i základní kámen, na který jako první poklepal tehdejší předseda „Máje“ básník Jaromír Borecký, poté sám Berndorf, starosta města, krajský hejtman z Přeštic a přítomní spisovatelé.¹¹ Ke stavbě věže nakonec z neznámých důvodů nedošlo.

Ke stému výročí uvedení hry J. K. Tyla „*Fidlovačka aneb Žádný hněv a žádná rvačka*“, kde zazněla píseň „*Kde domov můj*“, jejíž první sloka je od roku 1918 národní hymnou, napsal v roce 1934 povídku „*Nejkrásnější píseň*“, kterou zdramatizoval jeho plzeňský přítel Zdeněk Tuček. Tato hra byla potom hrána na mnoha ochotnických jevištích, pro která byla psána. Poprvé byla uvedena v Nepomuku 24. 11. 1934. Zdeněk Tuček zdramatizoval i Berndorfovu povídku o K. H. Máchovi jako „*Básníkovu lásku*“. Drama bylo otiskováno na pokračování v Českém deníku, který ji vydal i knižně. Hru zařadilo do svého repertoáru pražské divadlo Akropolis a hrálo ji dokonce i při slavnostních příležitostech. Premiéru měla 6. 3. 1936. Později přešla i na jeviště další.

V letech 1938–1939 zaniklo mnoho českých novin a časopisů. Mezi nimi byly i „*Nepomucké ohlasy*“ a „*Plzeňsko*“. Od té doby se Berndorfovy publikační možnosti zmenšují, přesto ještě v roce 1939 vydává knihu „*Pověsti rodné země*“, které byla v několika měsících zcela rozebrána, takže bylo nutno připravit její druhé vydání. Podle tehdejších možností ovšem neoficiálně. Poslední řádky této knihy sepisoval Berndorf v době, kdy německé vojsko obsazovalo Prahu. Na základě úspěchu této knihy uzavřel nakladatel František Rebec z Prahy, který mu v minulosti vydal již několik knih, s Berndorfem vydavatelskou smlouvu na dalších osm knih, z nichž však nevyšla ani jediná. V tomto nakladatelství se navíc ztratily dvě knihy rukopisů jeho povídek, od kterých autor neměl kopie.

¹⁰PAPeŠ, Zdeněk. *Alexandr Berndorf – Nepomucký, životopisná studie*. s.13.

¹¹BERNDORF, Alexandr. *Životopis Alexandra Berndorfa vlastnoručně psaný*. s. 23.

1.7 OBDOBÍ LET 1942 – 1968

Jelikož nechtěl pracovat na berním úřadě pro německé okupanty, využil protektorátních předpisů, a když ho postihl ischias, odešel v roce 1942 po 35 odsloužených letech do předčasného důchodu. Vzhledem k tomu, že bydlel v Praze ve státním domě, který musel opustit, odstěhoval se k bratrovi Zdeňkovi do Nepomuku, kde žil v letech 1942–1946.

Tady se dále věnoval své literární činnosti. Napsal zde knihy veršů „*Znělky*“, „*Opět doma*“ a „*Verše z rodného kraje*“, které mu F. Rebec slíbil vydat, ale zůstaly v rukopise. Dále zde psal životopisnou knihu „*Památce Karla Buriana*“, která nemohla tiskem vyjít, druhý (ztracený) díl „*Pověsti rodné země*“ a jiné pověsti, povídky atd.

Již v květnu 1945 se hlásil zpět do služby u svého úřadu, avšak problémy s bytem protáhly jeho reaktivování až do dubna 1946. Díky mnohaletému studiu pramenů mohl nabídnout své služby novému Československému rozhlasu. Jeho přednášky začaly již 13. června 1945 v plzeňském rozhlasu. Témata jeho přednášek byla například: Červnový fejeton, Srpen, Dožínky, O Růženě Kubrové – lásce Svatopluka Čecha, O posvícení, O Karlu Burianovi, Bohuslav Balbín a další. Zároveň s Plzní vysílal jeho přednášky i pražský rozhlas. V přednáškách pokračoval až do roku 1949, kdy se uskutečnily jeho poslední rozhlasové projevy na témata O básníku F. S. Procházce a První cesta K. Klostermanna na Blata.

„Po válce se intenzivně zapojil do práce nejen na ministerstvu školství a v Památkovém sboru hl. města Prahy, ale vrátil se znovu do předsednictva Svazu pro okrašlování a ochranu domoviny (tam byl dlouholetým aktivistou), do redakční rady časopisu Krásy našeho domova (v poválečném období měl charakter měsíčníku pro ochranu přírody a domoviny, byl i svým obsahem předchůdcem dnešního ekologického hnutí) a zejména do veřejně publicistické kulturní činnosti.“¹²

Jeho neochota pracovat za války na úřadech pro Němce i jeho poválečné aktivity opět vypovídají o hluboce zakořeněném vlastenectví. Dobrovolný návrat z důchodu zpět do služby navíc značí, že měl zájem aktivně pomoci s obnovou válkou postiženého Československa.

¹² PAPEŠ, Zdeněk. Alexandr Berndorf – Nepomucký, životopisná studie. s. 14.

Roku 1949 odchází do trvalého důchodu. Ten pro tohoto celoživotně aktivního autora, jenž nebyl zvyklý na nečinnost, neznamenal odpočinek. Naopak měl v tomto období více času na svoji práci, které se mohl teď naplno věnovat. Navíc začal pracovat pro Archiv národního technického muzea a pro místopisnou komisi ČSAV (1954), pro Slovanský ústav ČSAV (1963) a k tomu zpracovával kroniku města Nepomuku, za kterou dostal v roce 1957 ocenění pro nejlepší kroniku v kraji.

Berndorfovi začal narůstat počet rukopisů, které měl rozpracované. Všechny poctivě dokončoval, přestože neměl tušení, zdali budou někdy vydány, což bohužel většina z nich dosud nebyla. Dle Zdeňka Papeše i samotného Berndorfa nemohl autor v posledních letech publikovat. Zdali pro to byly politické důvody, či pouze nezájem o jeho dílo, se nepodařilo vypátrat.

K oslavě Berndorfových šedesátých narozenin vyšly v Kráse našeho domova tři články k tomuto jubileu, a to od Dr. Jana Emlera, Dr. Jaroslava Kliky a Františka Sekaniny. Dr. Emler se dokonce chystal o Berndorfovi vydat monografii, kterou připravoval po celý protektorát, ale poválečné vydavatelské poměry nakonec tuto jeho snahu znemožnily. Teprve po Emlerově smrti jeho sestra Berndorfovi darovala poznámky k této práci.

V předvečer jeho sedmdesátých narozenin, 2. dubna 1959, mu uspořádal jeho rodný Nepomuk pietní oslavu ve velkém sále místní Sokolovny za účasti pražského koncertního pěvce a akademického malíře Čenka Fouska, který zazpíval obě písně, k nimž složil Berndorf text, Heřmanovu „Znělku“ a Jindřichovu „Věčnou píseň“. Slavnostním řečníkem byl literát a grafik Václav Hataj-Úslavský, který zhodnotil jeho dílo, při čemž byly recitovány ukázky jeho básní i prózy. Berndorf tehdy dostal do Nepomuku kolem sta gratulací z okruhu literárních, uměleckých i vědeckých osobností. To svědčí o společenské známosti a oblíbenosti Alexandra Berndorfa ve své době.

Ke konci svého života onemocněl těžkou chorobou, která ho později zcela připoutala na lůžko, i přesto se ještě v roce 1966 naposledy setkal s nepomuckými občany a měl několik posledních přednášek.

Berndorf se dožil pražského jara v roce 1968 a ještě 2. června napsal svůj poslední oficiální dopis Svazu československých spisovatelů, v němž tento téměř osmdesátiletý autor dokládá svou celoživotní činnost a hlásí se do Svazu zpět. V létě 1968 se uskutečnilo

jeho slavnostní znovupřijetí, ze kterého se ovšem dlouho netěšil, protože 9. září v Praze, po dlouhé nemoci, zemřel.¹³

Po celý svůj život vedl Alexandr Berndorf bohatou literární korespondenci s velkým množstvím osobností, se kterými se za svůj život setkal. Dopisoval si například s J. Š. Baarem, V. Boos-Waldeckem, K. Burianem, E. Destinovou, J. S. Guth-Jarkovským, J. S. Macharem, F. S. Procházkou, F. Sekaninou, ale i s Emilem Škodou a Nikolou Zecem. S mnohými z nich vedl i korespondenci osobní. Tato korespondence je zpracována a uložena v Archivu Národního muzea v Praze v pozůstalosti Alexandra Berndorfa, kterou si sám během své práce v archivu zpracoval a kterou muzeu věnoval. Pozůstalost kromě korespondence obsahuje biografický materiál včetně jeho vlastnoručně psaného životopisu, obsáhlou rukopisnou část a ilustrační materiál o celkovém rozsahu 48 kartonů.

¹³PAPÉŠ, Zdeněk. *Alexandr Berndorf – Nepomucký, životopisná studie*. s. 16.

2 KOŘENY, ZDROJE A INSPIRACE

Alexandr Berndorf byl velmi zvědavé dítě a již od útlého mládí se stal nadšeným posluchačem nejrůznějších vyprávění, příběhů a pověstí. Je možné, že to bylo částečně způsobené jeho fyzickou indispozicí a absencí dětských přátel, se kterými by mohl trávit svůj volný čas. Ve svém vlastnoručně psaném životopise se zmiňuje o několika osobách, jejichž vyprávění často jako dítě slýchal. Byly to výše zmíněné Anastasia Sýkorová, Rozárka Březáková a Anna Pancová. V pozdějších letech to byl především strýc Josef Smrčka, který měl na Berndorfa zásadní vliv. Právě díky němu se setkával s vyprávěními o českých vlastencích, kteří se na podhůřském statku, kde Smrčka žil, scházeli, a díky němu se sám horlivým vlastencem stal. Je až podivuhodné, že člověk s tak typicky německým jménem a s německými předky, kteří se dostali do Čech teprve tři generace před jeho narozením, smýšlel jako pravý český vlastenec, milující svoji zemi nadevše. To se projevilo i v jeho neochotě pracovat během okupace pro Němce, kdy raději pod záminkou nemoci odešel do předčasného důchodu, ze kterého se ovšem ihned po válce vrátil, aby pomohl novému Československému státu v jeho začátcích. Vlastenecké smýšlení je patrné i z jeho děl, kde poukazuje na důležitost českého jazyka a české kultury. Jeho záliba v příbězích, ať už fantaskních, či historických ho formovala a určila mu i směr jeho budoucího zaměření. Zvědavost ho neopustila ani v dospělosti a byla to s největší pravděpodobností právě ona, která ho nutila se stále více nořit do archivního bádání.

Velkou roli při jeho vývoji hrály i známosti s umělecky založenými osobnostmi viz kapitola 1.

Další prvek, který se výrazně promítl do Berndorfovo tvorby, byla jeho záliba v turistice a cestování. Berndorf za svůj život prošel pěšky větší část Čech, Moravy a Slovenska. Své výlety podnikal do přírody, ale i na hrady a zámky, které ho také velmi fascinovaly. Neomezoval se však pouze na Československo. Například v roce 1923 prožil s manželkou dovolenou na Adrii, navštívili Split, Dubrovník a nakonec i Sarajevo. Se svým bratrem Zdeňkem poté podnikl cesty do Alp, zejména do rakouské části.

Pro své topografické, monografické a historické práce čerpal Berndorf informace většinou z archivů a knihoven, které velice často navštěvoval a ve kterých trávil dlouhé hodiny bádáním. Dále z obecních a městských kronik, matrik a z děl jiných autorů. Především jeho archivální práce byla důležitá pro znovuobjevení mnoha poznatků, které potom dával do nových souvislostí. Z historických pramenů čerpal podklady i pro svá

beletristická díla, pro něž však velice často čerpal z vyprávění pamětníků, což i sám ve svých knihách dokládá.

„Dnes je vojenským hodnostářem naší armády (působí nyní v našem kraji) a sám vyprávěl mi kdysi o tom – jak se stal inženýrem...“¹⁴

¹⁴ BERNDORF, Alexandr. *Cestou života*. Praha: Fr. Rebec, 1932. s. 60.

3 BÁSNICKÉ A PROZAICKÉ DÍLO

Z celkové tvorby Alexandra Berndorfa představují básnická a beletristická díla rozsahem pouze zlomek. Jeho historické, monografické a topografické práce jsou mnohonásobně obsáhlejší. Přesto jsou to právě beletristická díla, která Berndorfa proslavila a přivedla ho do společnosti dalších spisovatelů-beletristů. Největší úspěch slavil se svou románovou trilogií „*V červáncích i jitru našeho znovuzrození*“, která zde bude blíže představena. Sám autor kladl na svá beletristická díla největší důraz a ve svém životopise je mnohokrát zmiňuje.

Jeho povídky a romány jsou ze života, často založené na reálných událostech, a nevyskytují se v nich nadpřirozené jevy. Výjimkou jsou pověsti a pověry, které se v knihách objevují, ale jsou vždy jasně označeny a odděleny od ostatního děje. Autor po vzoru obrozeneckých spisovatelů romantizuje venkov, který vykresluje jako vzor ctností a základní kámen českého národa.

3.1 V ČERVÁNCÍCH A JITRU NAŠEHO ZNOVUZROZENÍ, DÍL I. – ZA VLASTNÍ PŮDOU

Inspirací pro sepsání tohoto románu byly Berndorfovy pobyty u jeho strýce Josefa Smrčky v Podhůří, kterého často v dětství navštěvoval. Podhůří se mu stalo druhým domovem a měl k němu velmi silný citový vztah. Jeho strýc mu často vyprávěl příběhy o historii jejich rodiny a událostech před přestěhováním svých rodičů do Podhůří i po něm. Mnoho postav, vyskytujících se v románu, jsou proto historické osobnosti a je tedy pouze otázkou, z jak velké části se jedná o autorovu uměleckou licenci. Místa vyskytující se v románu autor velice dobře znal a osobně je navštívil, některé z nich opakovaně. Nejdůležitějším motivem knihy je vlastenectví, které se často objevuje a autor na něj klade velký důraz.

3.1.1 TÉMA

Román z venkovského prostředí popisuje osudy téměř třicetiletého Josefa Smrčky, pracujícího na pozici takzvaného kancelářského na zámku v Žichovicích, jenž se nachází v Pošumaví. Kancelářský zvaný také kancelarius je nižší úředník vypomáhající direktorovi žichovického panství Ignáci de Pauli.

„Direktor a kancelářský byli spolu příbuzní. Mladší sestra Smrčkova, Julie, byla provdána za syna direktorova, Josefa de Pauliho, aktuára panství. Proto bylo mezi nimi přátelství a direktor nazýval důvěrně kancelářského »Josífkem«.“¹⁵

Příběh začíná cestou Josefa Smrčky ze žichovického zámku do nedaleké vesnice Rabí, kde žije jeho matka. Důvodem jeho cesty je návštěva mše v Buděticích, které se má jeho rodina druhý den zúčastnit. Mši povede jeho bratr P. Jan Smrčka, kaplan kaplický, a posluhovat mu bude mladší bratr Dominik, navštěvující kněžský seminář. Po cestě se s nimi a s jejich nejmladším bratrem, studentem píseckého gymnázia, Antonínem setkává a společně se vydávají na hrad Rabí, kde si bratři vyprávějí zážitky a nejrůznější příběhy. Zazní i pověst o tom, jak zde přišel Jan Žižka o oko. Vzpomínají také na svého otce.

Zesnulý otec Antonín Smrčka, pohřbený na hřbitově v Buděticích, byl úspěšný hospodář a uvědomělý vlastenec, milující český jazyk a české knihy, které nakupoval a uschoval do své knihovny. Odebíral také Krameriusovy c. k. vlastenecké noviny. Měl celkem deset dětí z toho pět dcer a pět synů. Nejstarší byl kaplan P. Jan a další synové byli Josef, Anastáz, který vedl s matkou hospodářství, Dominik a Antonín. Všechny své dcery vdal Smrčka do dobrých rodin. Nejstarší dcera byla provdána za nepomuckého učitele Vojtěcha Kořeného, Anna potom za dědičného sládka panství žichovického Ferdinanda Panze, Josefina za barona Ignáce Villaniho, Františka za žichovického polesného Františka Hermanna a nejmladší Julie za Josefa de Pauliho.

Druhého dne se rodina, vyjma dvou nejdále bydlících dcer, vydává na mši. Zde v budětském kostele se Josef zamiluje do panny Rozárky, dcery Vavřince Christiána, majitele nedalekého dvora Lhotky.

„Byla sličná jako poupě v prvním rozpuku. Šla svižně jako mladá laňka a kancelarius zahleděl se na ni se zalíbením. Však postřehla jeho všetečný pohled, hned cudně oči sklopila a na tvářích rozlil se jí nach, který bledým těm líčkám slušel ještě znamenitěji.“¹⁶

Do této doby neměl kancelarius na ženění ani pomyslení, přestože často slýchal od matky, že by si již měl pořídit nějakou nevěstu. Po setkání s Rozárkou však mění názor

¹⁵ BERNDORF, Alexandr. V červácích a jitra našeho znovuzrození: 1. díl. Za vlastní půdou. Plzeň: Česká ročenka, 1928. s. 12.

¹⁶ Tamtéž, s. 26.

a zjišťuje, zdali by to pro něj byla vhodná nevěsta. Smrčkův švagr Hermann, který Christiánovi velmi dobře zná, se ujme role „námluvčího“ a slíbí, že se vydá s lhoteckým statkářem vše náležitě projednat. Než k tomu dojde, doprovází jednoho dne kancelářský Rozárku domů z Budětic, kam kvůli ní začal pravidelně chodit na mše, přestože by správně měl chodit s ostatními panskými úředníky do Nezamyslic. Jejimi rodiči je zde vřele uvítán a pozván na návštěvu. Při rozhovoru Smrčka zjišťuje, že i pan Christián je vlastenec a velký milovník knih, tak jako jeho otec a on.

„...ukázal panu Smrčkovi Pelcovu »Českou kroniku«, kterou prý si před léty koupil zároveň s jeho panem otcem, když byli spolu v Praze. Stály tu i všechny ročníky »Hlasatele«, Hájkova kronika a několik pražských kalendářů.“¹⁷

Po Hermannově návštěvě ve Lhotce se Smrčka dozvídá, že:

„Christián ho prý vyslechl, ale neřekl ani tak, ani onak, jenom prý podotkl, že se mu pan Smrčka líbí a že o věci musí promluvit se ženou a s pannou Rozárkou. Ta že rozhodne a uváží, co se jí nabízí, jestli přijme anebo odmítne, to že záleží jen na její vůli. Nutiti prý dceru nebude, třebaže by se mu pan kancelarius líbil.“¹⁸

Christián také vzkáže Smrčkovi, že se sejdou v Sušici, kde budou moci všechno v klidu probrat, aniž by se to ihned rozkřiklo po okolí. Na této schůzce se Smrčka dovídá, že panna Rozárka by se za něj ráda provdala a i Christián je sňatku nakloněn, protože ví, že je poctivý, pracovitý a z dobré české rodiny. Jediné, co Christián Smrčkovi vytkne je jeho panská služba, jejímž není přítelem, protože je to jen samé ponižování a navíc musí všichni rodný jazyk zapírat a mluvit a psát jen německy.

„Dle mého názoru jest však lepší seděti na své půdě, vzdělávati ji a žíti na ní, a posléze odkázati ji svým dětem, a byť to bylo třeba jen na nevelkém samostatném dvorci, jest přece jen takový »haberfürť«, jak se nám smějí, víc než všemocný pan direktor a regent na největším panství. Však také vlastní chléb chutná nejlépe...A když k tomu ještě uvážíme, že vrchnosti stále a stále lehkomyšlně utrácejí, co země česká vydá a co z ní český lid vypěstuje a vychová, tu musím doznati, že vrchnosti vlastně tu naši českou zemi zásadně

¹⁷BERNDORF, Alexandr. V červácích a jitru našeho znovuzrození: 1. díl. Za vlastní půdou. Plzeň: Česká ročenka, 1928. s. 51.

¹⁸ Tamtéž s. 65.

ochuzují, že jsou tudíž našimi největšími nepřáteli a že je dobře těm, kteří jim sloužiti nemusí. ¹⁹

Smrčka tedy dostane Rozárčinu ruku, pouze pokud panskou službu opustí. Christián také navrhně, že by přenechal Lhotku svému synovi a koupil by pro budoucí novomanžele statek v hodnotě kolem 25.000 zl., kde by všichni společně hospodařili. Dodává, že přichází nová doba, kdy bude zapotřebí českých statkářů, žijících na svém, kteří nejvíce budou moci prospět vlastnímu národu. Smrčka s těmito podmínkami velice rád souhlasí, protože sám by z panské služby chtěl odejít a navíc je Christiánova nabídka velice štedrá. Na závěr se dohodnou, že svatba bude až na novém statku. *„Tak se stal Smrčka ženichem panny Rozárky Christiánové.* ²⁰

Poté, co Christián přenechal statek svému synovi, se stěhují s manželkou a Rozárkou do Rabí do domu Smrčků, kde budou bydlet do pořízení vhodného statku. Po neúspěšných snahách sehnat statek v kraji klatovském nebo prácheňském se dovídají o statku Podhůří, nacházejícím se poblíž města Nepomuku. Statek zatím není k mání, ale jeho prodej je na spadnutí, protože majitelé na něm špatně hospodaří a jsou velmi zadluženi. Christiánovi i Smrčkovi se statek velice zamlouvá, přestože jsou si vědomi toho, že na něm bude mnoho práce, než bude v dobrém stavu.

Čekání na prodej statku proběhlo v poklidu. V květnu pak přišel Smrčkovi dopis od císařského písaře A. Schkwaary, jenž ho v něm informuje, že statek je na již na prodej a veřejná dražba bude 11. června 1821. Na dražbu se vypravil Christián a podhůřský zemkodeskový statek koupil nakonec za 32.600 zl. Tato velká suma svědčila o tom, že je dobrým a šetrným statkářem, a všechny v okolí velice udivila.

Christián s manželkou a dcerou se hned další týden stěhují do Podhůří. Smrčka, se za nimi má přestěhovat až později, protože slíbil panu direktorovi žichovického zámku, že než vypoví panskou službu, dokončí ještě své povinnosti po žních, kdy je ho nejvíce zapotřebí. Z tohoto důvodu byla svatba domluvena na 27. listopadu 1821.

¹⁹ Tamtéž s. 78.

²⁰ BERNDORF, Alexandr. V červánkách a jitra našeho znovuzrození: 1. díl. Za vlastní půdou. Plzeň: Česká ročenka, 1928. s. 85.

Na svatbu se sjelo mnoho hostů ze širokého kraje, mnozí z nich přitom byly vlivné a důležité osoby. Obřad proběhl ve lnářském kostele a byly během něho hrány skladby od českého skladatele J. J. Ryby. Pár oddal Smrčkův bratr P. Jan.

„Tak se stal bývalý žichovskýkancelariusspoludržitelem statku Podhůří u Nepomuka.“²¹

Smrčka s Christiánem začínají společně hospodařit a vede se jim velmi dobře. Velkou váhu kladou na to, aby byli všude po okolí známi jako vlastenci, u nichž mají další česky smýšlející dveře vždy otevřené. V Podhůří se mluví jen česky a oba muži zapůjčují lidem knihy ze své knihovny, kterou pravidelně doplňují o nové výtisky. Často také navštěvují okolní vlastence a snaží se jim pomáhat v jejich činnosti.

Po žních, kdy je již veškerá úroda uložena ve stodole, dochází k jejímu požáru. Není jisté, kdo je za toto neštěstí zodpovědný. Pro hospodáře je to velká tragédie, protože přišli o veškeré zásoby a neví, co si počnou. Naštěstí jim pomůžou jejich sousedi hrabě Lindacker ze Lnář a vrchní z Oselec.

Ještě toho roku na sv. Štěpána se narodila Josefovi a Rozárce dcera Karolína. Odrodil ji nepomucký doktor Regensdorf, který je sice Němec, ale velice dobrý člověk a přítel rodiny.

V roce 1824 umírá pan Christián na následky nasydnutí, načež se Smrčka stává jediným majitelem statku Podhůří. Po smrti svého manžela odjíždí paní Christiánová ke svému synovi do Sušice, aby ve svém rodném kraji v klidu dožila.

„Mladí manželé Smrčkovi hospodařili nyní na svém statku v Podhůří sami... Záhy se splnila předpověď doktora Regensdorfa, neboť hned počátkem roku 1826 zalétla k nim zase vrána. Tu se splnilo přání Smrčkovo, stalt' se otcem malého, čiperného chlapečka.“²² Chlapec je pojmenován Josef po otci a má se čile k světu.

Jednoho dne, necelé tři roky po chlapcově narození, dostává Smrčka dopis od švagra de Pauliho, aby co nejrychleji přijel, že s jeho matkou je to zlé. Přestože se

²¹ BERNDORF, Alexandr. V červácích a jitra našeho znovuzrození: 1. díl. Za vlastní půdou. Plzeň: Česká ročenka, 1928. s. 175.

²² Tamtéž, s. 226.

Smrčka záhy vydává na cestu a jede, jak nejrychleji to jde, nezastihuje již svoji matku živou.

Nedlouho potom odjíždí Karolínka ke strýci a tetě Kořeným do Nepomuku, aby zde chodila do školy, což malý Josífek nese velice špatně. Teď už mu je společníci dětských her jen o několik let starší Rozárka Březáková, dcera kočího Matěje Březáka. Jednoho dne však dostává otec Smrčka od hraběte Boos-Waldeka psa Nera, s nímž se chlapec rychle spřátelí. Stává se z nich nerozlučná dvojka. Bohužel Nera postřelí pytláci a záhy umírá. To Josífka velice rozesmutní, ale dětská mysl je přelétavá a brzy zapomíná.

Léta ubíhají v klidu a bez větších událostí, úroda je hojná a Smrčkovým se daří i finančně. Tato situace panuje až do roku 1833, kdy je v celém kraji velká neúroda a navíc se blíží epidemie asijské cholery, šířící se z Haliče přes Vídeň a České Budějovice do celé české země. Do toho ještě přichází velice krutá zima, jejímž důsledkem chodí v kraji ode vsi ke vsi velké množství chudých. Smrčka se snaží pomáhat, jak jen může a v tomto roce rozdává mnoho mouky, brambor, otrub, ale i peněz. Epidemie cholery páchá obrovské škody na lidských životech, nevyhýbá se ani Nepomuku a velmi krutě postihuje Plzeň. Podhůří naštěstí stojí mimo hlavní cesty, a tak se mu nákaza nakonec vyhýbá.

„Když nebezpečí přešlo, byly otevřeny opět školy a Karolínka zase se stěhovala ke strýčkovi Kořenému do Nepomuka. Josífkovi, který si na ni zvykl, velice se stýskalo a vždy se těšil, když v sobotu přijela domů na neděli. A tu vždy vyprávěla, kdo v městě podlehl té hrozné nemoci. Hřbitov kolem kostela že je již plničký hrobů až do cesty, již kdysi se chodilo do chrámu sv. Jakuba, kterého tehdy se užívalo jako skladiště.“²³

Léta plynou a i malý Josífek překračuje šestý rok a musí nastoupit do školy. Po přípravách a smutném loučení ho otec odváží ke strýci do Nepomuku, kde bude stejně jako jeho sestra bydlet po dobu studia.

3.1.2 PROSTŘEDÍ A ČAS

V díle převládá venkovské prostředí, jež zde hraje důležitou roli. V první části knihy se většina děje odehrává ve vesnici Rabí a blízkých usedlostech, zatímco v druhé části na statku Podhůří a v jeho okolí. Postavy se nejčastěji objevují v rustikálních sídlech:

²³ BERNDORF, Alexandr. V červácích a jitra našeho znovuzrození: 1. díl. Za vlastní půdou. Plzeň: Česká ročenka, 1928. s. 253.

statek v Rabí, Lhotce a Podhůří, hájovna v Záluží a několik vesnických domů, kde bydlí známí a přátelé hlavních postav. Podhůřský statek je nejdůležitější místo knihy a je velmi detailně popsán i se svými pozemky. Důležitost je kladena i sídla církevní, jelikož jejich navštěvování neodmyslitelně patří k životu postav a odehrály se zde i důležité momenty knihy. Jsou to kostely v Nezamyslicích, v Buděticích, kde se zamiluje Josef Smrčka do Rozárky, v Sušici a v Kotouni, kde jsou později oddáni, ale i klášter ve Lnářích, ve kterém žije P. Jan Smrčka. Vyskytují se sídla vrchnosti, a to zámek v Žichovicích a zámek Zelená Hora. Romantizující prvek je zřícenina hradu Rabí. Města, postavami navštívená, jsou Sušice, Praha a Nepomuk, přičemž poslední jmenované navštěvují nejčastěji a je také nejdůkladněji popsáno.

Ve velké míře se objevují přírodní motivy, jež jsou barvitě až poeticky popisovány. Postavy mají k přírodě blízký vztah a jsou s ní velmi spjati. Často jsou postavy obklopeny přírodou téměř po celý den, ať už je to polesný Hermann, který tráví většinu dne venku v lese a dokonce i bydlí v hájovně, nebo statkáři, kteří jsou celé dny na polích, lukách, ale chodí i na obhlídky lesů a dalších pozemků. Kladný vztah k přírodě je v knize využíván pro charakterizaci dobrých postav. I zde se projevují prvky vlastenectví, jelikož český člověk by se měl ke své zemi dobře chovat. Pouze vrchnost nemá k české zemi vztah a zneužívá jejich štědrých darů.

Příběh se odehrává v letech 1820–1836. Časové zařazení je patrné z mnoha letopisných údajů, vyskytujících se v knize.

3.1.3 CHARAKTERISTIKA HLAVNÍCH POSTAV

Postavy v knize nejsou příliš výrazně psychologicky charakterizovány. Hlavní postavy mají převážně kladné vlastnosti. Vesnický lid je zde idealizován po vzoru obrozeneckých děl. Výjimku tvoří příhoda s nepoctivým mlynářem, jehož případ vyšetřuje Josef Smrčka. Mlynář byl za své jednání také přísně potrestán.

„Mlynář chtěl sice ještě prositi, leč na pokyn justiciárův chopil Turek s oběma pacholky mlynáře a než týž se nadál, ležel již vysvlečený na bříše na lavici. Pan justiciár pokynul pak kancelářskému, aby počítal do pětadvaceti a jak kancelarius počítal, tak rány

padaly. Justiciár jen na Turka křičel, ať jen více přitlačí, to že je málo. Po několika ranách vystříkla krev, a když Turek mlynáře pustil, padl tento v bezvědomí na zem. ²⁴

Záporné vlastnosti má především vrchnost a panští úředníci, kteří se nechovají dobře ke svým poddaným, ale většina z nich v knize přímo nevystupuje a je pouze zmiňována. Postavy v knize jsou často založeny na reálných osobách, o nichž autor slýchal z vyprávění a četl, některé dokonce osobně poznal.

Josef Smrčka

Představuje hlavní postavu, která je založena na osobě Berndorfova prastrýce. Pracuje jako panský úředník, což svědčí o jeho vzdělanosti. Smrčka je přirozeně inteligentní a dokáže se řídit vlastním rozumem, nechá si však i poradit od starších a zkušenějších. Pochází ze staročeské zemanské rodiny, ale nad nikoho se nepovyšuje a ke všem přistupuje stejně. V okolí má velice dobrou pověst.

„Ostatně není na vás nikde a nikdy nic špatného slyšeti, jen samá chvála, a to jak od zámeckých pánů, tak i od rábských měšťanů i od lidí robotných. Páni mají vás rádi pro vaši bystrost, dovednost a poctivost a lid poddaný pro dobré srdce a laskavost. ²⁵

Od přírody je pohledný muž a navíc na sebe velmi dbá. Chodí oblečen vždy čistě a upraveně v prostém, ale elegantním obleku. Nikdy nezapomíná na svoji vycházkovou hůl „španihelku“ se stříbrným kováním.

Vlivem svého otce je vroucí vlastenec, sečtělý a milující české knihy, jež shromažďuje ve své soukromé knihovně a zapůjčuje dalším lidem, aby v nich podněcoval národního ducha.

Přestože je původně úředník, nebojí se manuální práce a umí se k ní postavit. Má také velmi kladný vztah k přírodě. V letech své panské služby často podnikal pěší výlety. Později jako majitel statku tráví většinu svého dne venku na polích, lukách a v lesích, které mu patří.

Po narození svých dětí se stává milujícím otcem, jenž veškerou svoji práci směřuje k zajištění budoucnosti potomků. Na své děti je přísný, ale spravedlivý a snaží se je připravit na život.

²⁴ BERNDORF, Alexandr. V červácích a jitru našeho znovuzrození: 1. díl. Za vlastní půdou. Plzeň: Česká ročenka, 1928. s. 70.

²⁵ Tamtéž, s. 70.

Smrčka je také štědrý a pohostinný. Vždy vřele přijme návštěvy, ať už se jedná o kněze a lékaři či o nejchudšího tuláka. Pokud má možnost, vždy rád pomůže, ať radou, materiálně či finančně.

Rozárka Smrčková

Stejně jako další ženské postavy v knize není příliš jasně charakterizována a jen nepříliš mnoho jejích vlastností jde vyčíst.

Jedná se o dceru Vavřince Christiána a jeho manželky. V dívčím období je to cudné, milé a půvabné děvče, které zcela okouzlí Josefa Smrčku. Je hodná, zbožná a pravidelně navštěvuje kostel. V Podhůří dbá na to, aby se čeleď pravidelně modlila a sama modlitby i vede. Rodiče z ní vychovali slušnou, poctivou a pracovitou dívku, která dodržuje zvyky a tradice.

Po svatbě a narození dětí ze z ní stává milující manželka a matka. Na statku v Podhůří je pak příkladnou hospodyní, vynikající svojí pracovitostí a pečlivostí, se kterou se stará o domácnost.

Vavřinec Christián

Lhotecký statkář je po Josefovi Smrčkovi druhá nejvýraznější a nejdůležitější postava knihy. Má několik důležitých charakterových vlastností. Především je to jeho příkladné vedení hospodářství, ve kterém projevuje svoji poctivost, pracovitost a pořádnost. Je také velmi šetrný a všechny své děti dokázal dobře zaopatřit. Navíc našetřil na tehdejší poměry velký obnos peněz, za který koupil statek v Podhůří.

Dalším důležitým rysem je jeho vlastenectví. Christián je hrdý na svůj český selský původ a na to, že je svým vlastním, samostatným pánem a nemusí se před nikým sklánět. Ve svobodných českých statkářích, vlastnicích pozemky vidí důležitost pro budoucnost českého národa.

„Uvažme, že se nyní kolem nás rodí jiná doba, příznivější časy našemu národu a že právě nyní tento potřebuje české svobodné hospodáře, majitele statků zemkodeskových, lidi z vlastní krve, z našeho rodu a našeho jazyka, a že právě ti mohou národu nejvíce prospěti, když budou držiteli statku a zvláště, budou-li míti nějakou tu zlatku našetřenou. Takových nyní potřebuje náš lid a národ a ne – panských úředníků“²⁶

²⁶ BERNDORF, Alexandr. V červácích a jitra našeho znovuzrození: 1. díl. Za vlastní půdou. Plzeň: Česká ročenka, 1928. s. 79.

Nemá rád německou vrchnost, ale dokáže ocenit ty pány, kteří se chovají vlídně k českému lidu a nezneužívají darů české země. Přestože velmi dobře ovládá německý jazyk psané i mluvené podobě, nepoužívá ho rád a váží si lidí, kteří mluví česky a za svůj národní jazyk se nestydí. Stejně jako Smrčka má doma mnoho českých knih, jejichž počet při každé příležitosti navyšuje. Knihy rád zapůjčuje lidem a doufá, že v nich vyvolají národní hrdost a zájem o minulost českých zemí.

Doktor Regensdorf

Předlohou pro tuto postavu byl autorovi s největší pravděpodobností jeho pradědeček Jindřich Berndorff.

Regensdorf je nepomucký lékař. Přestože je Němec, má velmi dobrý vztah k českým lidem. Pomáhá, kde je potřeba, a nevadí mu poskytovat lékařské služby i za minimální či žádný poplatek. Udržuje přátelské vztahy s mnoha českými vlastenci, kteří si ho nemohou vynachválit a v kraji má pověst poctivého a dobrého člověka. Stane se blízkým přítelem Josefa Smrčky, se kterým se později často navštěvují.

3.1.4 KOMPOZICE

Děj v díle je řazen chronologicky. Neobjevují se v něm odbočky od hlavního děje, kromě vložené pasáže popisující osudy otce Josefa Smrčky. Kniha je psána v er-formě. Text je členěn na kapitoly a odstavce, které na sebe navazují, a je velmi snadné se v něm orientovat.

Kniha je opatřena předmlouvou, napsanou samotným autorem v prosinci roku 1928. Vyjadřuje v ní svůj vřelý vztah k Podhůří, jenž mu vyvolává mnoho vzpomínek na dětství, především na strýce, vypravujícího mu mnohé příběhy ze svého mládí. Svému strýci také v předmluvě knihu věnuje a spolu s ním zbylým svědkům selanky podhůřské.

Román ilustroval akademický malíř Ilja A. Maršálek.

V textu se velmi zřídka objevuje přímá řeč, kterou autor využívá většinou pro delší promluvy postav, často spojené s vyprávěním o minulých událostech. V textu se také neobjevují dialogy.

3.1.5 JAZYKOVÁ STRÁNKA DÍLA

Autor používá převážně spisovný jazyk. Dílo však obsahuje velké množství archaismů a historismů. Jazyk díla je očividně inspirován literaturou starších autorů, jejichž knihy autor v mládí četl, a také jazykem zdrojů, z nichž čerpal, kterými byly staré kroniky a archivní dokumenty. Je otázkou, nakolik se jedná o autorův záměr a nakolik byl autor sám ovlivněn těmito prameny ve svém vyjadřování. Používání archaismů je totiž prostředek, pomocí něhož lze navodit ve čtenáři atmosféru starých časů. Z pohledu současného čtenáře nadužívání těchto prvků nepůsobí příliš atraktivně a spíše snižuje čtivost díla. Objevují se i poetismy, především v popisech přírody, ale ne příliš často. Většinou autor využívá prostý vypravěčský styl.

V pásmu přímé řeči postav využívá i prostředky hovorové a dialektické.

„Byl to »vejhostní« list pro sedláka Jakuba Homolu...“²⁷

„černý hedvábný širák s »pantlí«“²⁸

V textu se objevují germanismy:

„haberfürť“²⁹

Latinismy, především pro pojmenování úředníků a církevních hodnostářů:

„kancelarius“³⁰, „direktor“³¹, „confiteor“³²

Výrazy pocházející z latiny a němčiny, které autor v knize používá, často označují věci nebo osoby, které dnes již neexistují nebo se pro ně používají jiná, česká pojmenování. To může částečně zkomplikovat dnešním čtenářům pochopení některých momentů a detailů knihy, i když nejsou nezbytné pro pochopení samotného příběhu.

Dále se objevují hypokoristika:

„Josífek“³³, „Karolínka“³⁴

²⁷ BERNDORF, Alexandr. V červáncích a jitru našeho znovuzrození: 1. díl. Za vlastní půdou. Plzeň: Česká ročenka, 1928. s. 11.

²⁸ Tamtéž, s. 11.

²⁹ Tamtéž, s. 78.

³⁰ Tamtéž, s. 43.

³¹ Tamtéž, s. 12.

³² Tamtéž, s. 26.

Deminutiva:

„strýčka“³⁵, „holčička“³⁶, „knížek“³⁷

³³ Tamtéž, s. 255

³⁴ Tamtéž, s. 253

³⁵ Tamtéž, s. 255

³⁶ Tamtéž, s. 255

³⁷ Tamtéž, s. 138

3.2 CESTOU ŽIVOTA

Cestou života je soubor samostatných, rozsahem kratších povídek. Kniha navíc obsahuje druhou část cyklu „*Nepomucké obrázky*“, jehož první část se nachází v knize „*Smutky a úsměvy*“. Povídky v této knize se různí jak tematikou, tak prostředím, ve kterém se odehrávají. Velice odlišné jsou i postavy, v jednotlivých povídkách vystupující. Některé povídky jsou žertovného charakteru, zatímco jiné jsou vážné až přímo smutné či tragické.

3.2.1 TÉMA

Přisáhala, že nebude líbat...

Příběh začíná na večírku v sídle paní Ireny Prokopské, velké milovnice umění, která se ráda pohybuje ve společnosti zpěváků, dramatiků, výtvarníků i literátů a velmi často je zve k sobě domů. Hosté si vyprávějí milostné příhody ze života a slova se ujme básník a redaktor deníku Z.

„Copak náš pěvec, ten byl tehdy ještě velmi mlád! Já však jsem v mužném věku musel prožít – půst v polibcích.“³⁸

Starý literát začne vyprávět o tom, jak ve svých středních letech poznal mladičku a velmi krásnou dívku Jarušku, jež se mu zamilovala. Jednoho dne jí daroval svoji knihu erotických povídek i s lichotivým věnováním. Přestože byla dívka zadána za mladého studenta Karla, domluvila si s panem Z. dostaveníčko. Spisovatel měl sice manželku a dokonce i dvě děti, ale rozhodl se, že si bude užívat, dokud to jde. Jejich schůzky se pravidelně opakovaly a Z. se na nich nemohl nabažit Jaruščiných polibků.

Dívka byla inteligentní a ráda četla knihy, které Z. napsal. Často o nich potom spolu hovořili. V jedné z nich si přečetla povídku „Trest křivopřísežníků“, popisující osud dvou továrenských úředníků, kteří křivě přísahali a tím přivedli na mizinu dvě chudé rodiny. Oba muže pak postihl trest na částech těla, kterými se provinili. Starší se pomátl na rozum, protože byl strůjce plánu a mladší dostal třas do ruky, kterou křivě přísahal. Z. řekl dívce, že příběh je pravdivý, čímž jí velmi vystrašil, jelikož i ona křivě přísahala svému Karlovi, že se nebude s jiným líbat. Dlouhou dobu ji potom musel přemlouvat a vysvětlovat jí, že její přísaha vlastně nikomu neublížila, než dívka znovu svolila k polibkům. Měla strach, že ji pánbíček potrestá na rtech, kterými se prohřešila.

³⁸ BERNDORF, Alexandr. *Cestou života*. Praha: Fr. Rebec, 1932. s. 11.

Z. končí vyprávění tím, že se jeho předpověď o trestu opravdu vyplnila. Jarmilka je totiž teď jeho manželkou, a přestože jsou oba již staří, stále na něj žárlí.

„A tu vždy toho napovídá, rozhorleně mne varujíc – a já se jí směji, že se ty účinky její křivé přísahy přece jen vyplnily, že se jí nějak při těch nevlidných zloajných řečech třesou nejen rty, ale i brada! A tu ihned ztichne a dříve se i před zrcadlem pozorovala, mluvím-li pravdu.“

Princeznička z baru

Dva dlouholetí přátelé Cyril a Benjamin spolu pravidelně chodí do barů, vináren, restaurací a pivnic. Oba jsou již ženatí, ale jejich manželky jezdí na letní sídla a muži mají tedy mnoho volného času. Z obou přátel je Cyrilek tím lépe zaopatřeným, jelikož je movitý továrník.

Jednou takto navštíví studentský podnik, kde poznají barovou tanečnici Elu, která jim vypráví svůj smutný příběh. Mužům se mladá dívka velice zalíbí a chtěli by jí pomoci z její těžké životní situace. Stráví s ní zbytek večera, na jehož konci si s ní Benjamin domluví schůzku na druhý den.

Schází se opět ve studenkové krčmě. Po večeri si Benjamin k Ele přisedá a dlouho jí cosi tiše vypráví.

„Co našeptával, zůstalo tajemstvím; naslouchala mu pozorně, přerušujíc ho jen občas kratičkým dotazem, žádostí o vysvětlení toho neb onoho detailu jeho řeči. A když dohovořil, podala mu tiše svoji malou ruku a řekla pouze: »Máte pravdu. Děkuji vám!«“³⁹

Oba přátelé se dále schází, ale o posledním dobrodružství s mladou dívkou se již nebaví. Po nějaké době se Cyrilek ozývá Benjaminovi, že by mu rád něco ukázal. Jedou spolu do bytu ve Vršovicích, kde na ně čeká slečna Ela. Cyrilek poté vypráví, jak Elince pronajal tento byt, kde si dávají dostaveníčka. Také ji finančně podporuje, aby nemusela již více pracovat jako tanečnice. Cyrilek je z toho velmi nadšený, protože s mladou dívkou tráví své nešťastnější chvíle. Dokonce plánuje, že až dívka dokončí studia, na která se přihlásila, zaměstná ji u sebe v továrně.

Muži společně opouštějí byt. Rozloučí se a Benjamin se vrací k Ele, jež ho přivítá hubičkou.

³⁹ BERNDORF, Alexandr. *Cestou života*. Praha: Fr. Rebec, 1932. s. 37, 38.

„»Znamenitě si vedeš, princezničko,« pravil usedaje v pokoji na divan, »jen tak pokračuj a drž se! Dobře jsem ti radil a radím. A buď opatrnou. A aby ses nenudila, když Cyril každý den nemůže, rád tě přijdu pobavit, děťátko, a s tebou se potěšiti a pomazliti...«⁴⁰

Když odejde i Benjamin, Ela se obléká a v duši si zašeptá:

„»A nyní, zbavivši se jich obou, dojdu si pro mého Karla; on také rád skleničku dobrého vína, chudáček...«⁴¹

Důvěrná zpověď přítelova

Příběh začíná na dvorci v Podletyně, jehož majitelem je Jakub Kořenný. Ten je v poslední době velice mrzutý. Na statek pravidelně v poledne dochází poštovní poslíček Volráb, nosící Kořenným noviny a osobní psaní. Bývaly to veselé návštěvy, Volráb byl vždy dobře uvítán a pohoštěn. Nejvíce se na ně těšila Kořenného manželka, zvaná Bábinka, pocházející z města, a vždy si ráda poslechla, co je ve světě nového. Volráb byl navíc velmi sdílný a poštovní tajemství mu mnoho neříkalo, dostávalo se jí tedy zajímavých informací. Poslední dobou však přijímá poslíčka pouze sám pan Kořenný a manželku k němu ani nepouští. Po obdržení pošty se vždy velice rozčílí a hlasitě hubuje.

Důvod je následující: Statkářův nejstarší syn Karel byl poslán na studia do Příbrami, kde se mu zabítil městský život. Začal pravidelně docházet do společnosti, ať již dalších studentů, jejichž byl vůdcem, či starších vážených pánů. Všude byl velmi oblíben pro svoji veselou společenskou povahu. S tímto stylem života však přicházely větší výdaje, jež ani zdaleka nemohly pokrýt finance, které mu dával otec na studia. Nestačilo dokonce ani to, že mu matka potají posílala peníze další.

Vzhledem ke Karlově oblíbenosti a pověsti synka zámožného velkostatkáře mu dávalo mnoho obchodníků na dluh a navíc mu i půjčovali hotovost. Všichni předpokládali, že se jim to vyplatí a dluhy jim budou splaceny i s úroky. Takto Karel dospěl až do posledního ročníku, ve kterém by měl skládat inženýrské zkoušky. V této době se odehrává děj na statku.

Obchodníkům totiž došlo, že by Karel mohl opustit školu a nesplatit své dluhy, proto posílají panu Kořennému dopisy a žádají ho o uhrazení dlužných částek. To je tedy důvodem jeho trápení a špatných nálad.

⁴⁰ BERNDORF, Alexandr. *Cestou života*. Praha: Fr. Rebec, 1932. s. 41.

⁴¹ Tamtéž. s. 42.

Karel úspěšně skládá zkoušky a vrací se domů. Otec se s ním pře a předkládá mu, co všechno za něj již musel zaplatit. Na otázku, jestli je to již všechno Karel odpovídá, že není a podává otcí tři listiny.

„První listinou byl Karlův inženýrský dekret, z něhož bylo zřejmé, že tento vystudoval s vyznamenáním. Druhou listinou byl dekret důlní společnosti v Kladně, jímž byl Karel jmenován závodním inženýrem těchto podniků ve Vrapici, s platem poměrně velmi slušným. Třetí listinou byl soukromý dopis ředitele, který touž dobou žil na odpočinku v Příbrami a mladého Kořenného dobře znal a vřele doporučoval, nevšedně chválil pro jeho schopnosti a výborné společenské chování.“⁴²

Otec poznává, že Karel v Příbrami pouze nehýřil, odpouští mu a se slzami v očích se s ním v objetí usmíruje.

Škola lsti a strašidel

Na vrbenském panství vládne pevnou rukou centrální ředitel Bedřich Schumann, s lidem nemá kouska slitování. Šlechta se na panství objevuje jen zřídka, a proto je Schumannova moc téměř neomezená. Díky skvělým výsledkům hospodaření se navíc těší velké důvěře hraběte W.

„Ale že i Achilles měl zranitelnou patu, měl i starý Schumann voji slabinu, a tou byly – ženy! Ovšem jen ženy mladé a sličné.“⁴³

Jaroslav Vosecký, vrbenský lesní mládenec, se zamiloval do ředitelovy dcery Leontýnky a teď se spolu tajně schází. Schumann má se svojí dcerou velké plány a rád by ji provdal za nějakého dobře situovaného mládence. Nebylo proto ani pomyšlení, že by jejíruku dobrovolně dal mladému lesníkovi. O vztahu se dovídá polesný Borutínský, mající Voseckého upřímně rád, a chce mu pomoci. Vymýšlí proto odvážný plán založený na znalosti ředitelova strachu ze tmy.

Vosecký dle pokynů polesného jde k Schumannovi žádat ho o ruku jeho dcery. Ten se velice rozzlobí a mladíka vyhání.

„Vy nestoudný, drzý floutku, co si opovažujete! Snad si ve své bezedné hlouposti a troufalosti nemyslíte, že jsem dítě vychoval pro takového hladového zelenáče, jako jste vy a proto, aby celý svůj život trávil v nějaké myslivně o samotě a pouze ve společnosti

⁴² BERNDORF, Alexandr. *Cestou života*. Praha: Fr. Rebec, 1932. s. 59.

⁴³ Tamtéž. s. 64.

*dobytky a zvěře. Klid'te se mi odtud, k vašemu otci, nebo k čertu, kam chcete, ale ať vás tu již nevidím.*⁴⁴

Večer má ředitel schůzku se svojí milenkou v odlehlém loveckém zámečku, kde se zdrží až dlouho do noci. Na zpáteční cestě jde bezmyšlenkovitě podle svých stop, vyšlapaných ve sněhu. Náhlespatří dvě velmi vysoké postavy oděné v bílých pláštích s kapucemi. Ty se ho chopí a obviňují ho z mnoha špatností, které provedl. Poté ho přivážou k plotu, aby zde za své činy zemřel mrazem, načež ho opustí.

Ředitel je na pokraji zoufalství, protože ví, že ho zde v noci nikdo nenajde. Po nějaké době však slyší vzdálené pískání. Volá o pomoc. Objevuje se Vosecký, zpočátku předstírající, že neví, kdo je u plotu uvázan. Schumann mu slibuje cokoli, jen když ho vysvobodí. Vosecký mu nakonec pomáhá.

Ředitel dostojí svému slibu a druhý den svolí ke sňatku svého zachránce s Leontýnkou.

Z malé garnisony

Příběh vypráví o veliteli vojenské posádky majoru Matinovi, kterému se pro jeho hlučnost a výbušnost přezdívá „lev“. Ten vládne svojí garnisoně pevnou rukou. V posádce slouží poručík Luděk Sedlák, mladík veselé povahy, mívající s majorem často potíže, především kvůli svému pití a hýření.

Na podzim nařídil „lev“ zvláštní dopolední cvičení v salutování. Luděk byl předchozího dne v hospodě a pil až do rána. Po ranním cvičení si odešel lehnout do svého bytu. Zaspal a jde pozdě na nástup. Na vrátnici v běhu naráží do majora Matiny. Místo omluvy se otáčí a utíká pryč. Za rohem přelezá zeď kasáren a dobíhá na nástup před majorem. Ten ho u brány poznal a snaží se ho dotlačit k doznání. Sedlák vše popírá s tím, že není možné, aby byl na nástupu dříve než major, když by se měli srazit u brány. Major mu sice ani trochu nevěří, ale nemůže poručíkovi nic dokázat. Ve zlosti nařizuje, že všichni důstojníci musí být na veřejnosti řádně upraveni, opásáni šavlí a oblečeni do rukavic, aby reprezentovali armádu. Kdo by byl přistižen bez nich, bude pro výstrahu tvrděpotrestán.

Jednoho dne shlíží major z okna domova na ulici a vidí Sedláka, jak se ve společnosti dvou slečen prochází bez šavle a rukavic. Necháává si ho ihned zavolat.

⁴⁴ BERNDORF, Alexandr. *Cestou života*. Praha: Fr. Rebec, 1932. s. 69.

Sedlák ví, že se dostal do potíží, avšak na poslední chvíli nachází řešení. V předsíni nalézá majorovu šavli a rukavice. Obléká si je a předstupuje před majora. Ten nevěří vlastním očím, že je Sedlák řádně upraven. Zklamaný ho posílá pryč. Opět vyhlíží z okna a opět vidí venku Sedláka neupraveného. Znovu si pro něj posílá a celá situace se opakuje. Major nakonec Sedláka zklamaně propouští a svěruje se své ženě:

„To už mi nějak slábně zrak“ Ani bych tomu nevěřil, ale už je tomu tak. Dívám se z okna a přísahal bych na to, že pod ním, na chodníku, chodí poručík Sedlák s nějakými děvčaty bez rukavic a dokonce i bez šavle! Dvakrát jsem si pro něho poslal a dvakrát se přesvědčil, že má šavli i rukavice. A byl bych přísahal, že ne.“⁴⁵

„Inu staroušku, vždyť už ti táhne padesátka a léta ještě nikomu nepřidala zraku. A zvláště ne tomu, kdo se v životě příliš mnoho otáčel po děvčátkách, příšliš si je prohlížel a nemírně užíval rozkoší lásky. Každý takový přece k stáru bud' zchromne nebo oslepne...“⁴⁶

Rodinný medailonek

Povídka vypráví smutný příběh o těžkých životních osudech nynějšího profesora doktora Kopeckého, jenž je přes všechny předpoklady starým mládencem. Továrník Rejsek s manželkou Vlastou ho pozvou ke štědrovečerní večeři, aby tuto sváteční událost netrávil sám.

U stolu se jim profesor svěruje s příběhem svého nejsmutnějšího a zároveň nejšťastnějšího Štědrého večera. Vypráví, že v dobách svého studia žil pouze se svou matkou a byli velmi chudí. Matka onemocněla a on neměl dostatek peněz na to, aby jí mohl kupovat nezbytné léky. Všemohně si přivydělával, ale stále to nestačilo. Museli prodat většinu matčiných šperků, jež si přinesla z domova. Pocházela totiž ze šlechtické rodiny, avšak po neshodách s otcem utekla z domova. Poslední, co jim zůstalo, je rodinný medailonek s portrétem její matky, jenž jí darovala, když umírala. Pro matku měl velkou citovou hodnotu a nechtěla ho za žádnou cenu prodat.

Nakonec již nebylo zbylí a profesor musel matce medailonek tajně vzít, zastavit ho a za obdržené peníze nakoupit léky. Věděl, že v době před Vánoci jezdí do Prahy na nákupy velké množství lidí, a proto se rozhodl, že bude pracovat jako nosič zavazadel, aby mohl vykoupit medailonek a navíc ještě udělat matce hezkou štědrovečerní oslavu.

⁴⁵ BERNDORF, Alexandr. *Cestou života*. Praha: Fr. Rebec, 1932. s. 94.

⁴⁶ Tamtéž. s. 94.

V té době se stýkal s mladou dívkou Jozičkou, jeho jedinou pýchou. Na Štědrý den měl štěstí na zvláště dobrého zákazníka, jemuž dlouho nosil mnoho zavazadel. Bohužel se ukázalo, že je to strýc Jozičky, jež ho ani nepozdravila, když viděla, že dělá jejímu strýci pouhého nosiče. Po zaplacení se studem utekl.

Když přišel domů, seděla jeho matka u stolu se slušně vypadajícím pánem. Zjistil, že je to jeho bohatý strýc, který objevil medailonek s rodinným erbem v zastavárně, koupil ho a zjistil si jejich adresu. Strýc je vzal k sobě domů, kde již nikdy nemuseli strádat. Profesor později po strýci zdědil značné jmění.

„Jozinka asi záhy nahlédla, že pochybila. Snad i zvěděla, že se mne ujal strýc, o jehož jmění bájily se pravé pohádky. Psala mi potom, několikrát psala, omlouvala se, zvala mne na schůzky i návštěvy, ale já jsem se s ní nesešel od té doby. Bolelo mne, že se tehdy za mně styděla pro moji chudobu, že mne zapřela, jako by mne neznala, že se zachovala tak proradně, jako Jidáš! A na tutu zradu a faleš vzpomněl jsem si vždy, kdykoliv oko mé spočinulo se zalíbením na některé vlnadné dívčině...“⁴⁷

Poslední haluz rodu Topolských

Příběh pojednává o rodině Topolských, jejichž jediný syn Vendelín, dědic statku, musel narukovat a odešel na frontu světové války.

Téhož roku se rodina i s chasou schází u štedrovečerní večeře, jak je u nich zvykem. Otec poručil, aby byla po jeho pravici přistavěna židle, na které vždy sedával jeho syn. V průběhu večeře se znenadání ozývají rány na vrata. Je to mladý Vendelín, jenž zběhl a hledá doma na chvíli útočiště, než se vydá do úkrytu hlubokých lesů. Rodiče ho přemlouvají, aby zůstal a odložil cestu až na ráno, protože se nikomu z četníků nebude chtít v tuto posvátnou noc ven hledat desertéra. To se ovšem mýlili. Četníci zanedlouho přicházejí na statek. Vendelín utíká oknem, je však postřelen, dopaden a odvečen pryč. Po vyslechnutí rozsudku několikaletého vězení prosí, aby mu byl trest odložen do skončení války, protože chce bojovat proti nepřátelům císaře.

Po nějaké době Vendelín vzkazuje rodičům, že chce přeběhnout k Rusům, aby se o něj nebáli. To je poslední zpráva, kterou od něj obdrželi.

Vendelín se po státním převratu nevrací a doma o něm nic neví dalších 12 let. Jeho otec si nechává každý rok stejně přistavovat po své pravici synovo křeslo. Přichází třináctý

⁴⁷ BERNDORF, Alexandr. *Cestou života*. Praha: Fr. Rebec, 1932. s. 108.

Štědrý večer od synova zmizení a otec tentokrát nařizuje, ať křeslo nepřistavují, že se syn už nikdy nevrátí. Tak jako před lety se ozývají rány na vrata. Za nimi však stojí starý, otrhaný a zarostlý žebrák. Jelikož je zvykem v tento den nikomu neodepřít pohostinství, dostává se mu pozvání do domu na večeři. Je mu prostřeno v části stolu, kde sedí chasa. Neznámý však jde a přistavuje si ke stolu Vendelínovo křeslo. Otec se ně nej rozzlobí, že je to křeslo jeho syna. Neznámý odpovídá:

„Tož tedy mne tolik změnil bolševický žalář, že ani vy mne nepoznáváte? Jsem přece váš syn, váš Vendelínek, třebaže předčasně sestárlý a sešedivělý, hladem a útrapami vyhublý a zchřadlý! A poslední svého rodu.“⁴⁸

Starý hospodář se slzami objímá svého syna a nová naděje mu zaplavuje srdce.

Sedlák zlatokop

Při jedné myslivecké sešlosti v hostinci „U modré blumy“ se lovci baví o tom, že by se v jejich kraji měla obnovit těžba zlata a postavit velké město. Většina z nich se tomu pouze směje a považují takové řeči za „novinářské kachny“. Slovo si vezme starý lesmistr Suchý a říká, že jim poví jeden smutný příběh, vztahující se ke zlatokopectví v tomto kraji.

Když byl jako mladý dosazen na zdejší panství, žil zde sedlák Brečka, který byl známým „sudičem“. Soudil se se všemi a z jakýchkoliv důvodů. Jednou dokonce vysoudil obrovské peníze na vrchnosti za to, že na jeho ženu zaútočil kanec z panského lesa. Všechny peníze však utratil za další soudní výlohy a prohrané pře.

Jednoho dne našel na svém poli kus křemenuse zlatými šupinkami. Věděl, že se dříve v této oblasti těžilo a nechal si udělat posudky, zdali se jedná o pravé zlato. Pozval si také několik komisí, jejichž názory na výskyt silných zlatých se různily, i to však stačilo, aby všechny ve svém okolí přesvědčil o své pravdě. Vesničané založili společnost a začali těžit. Ve starých dolech, které obnovili, opravdu objevili zlato, ale bylo ho velmi málo. Brečka, zaslepený touhou po bohatství, však chtěl za každou cenu pokračovat. Postupně se od něho odvrátili všichni sousedé. Byl zlatem úplně posedlý a sám chodil do dolů těžit. Zatím jeho statek chátral a časem ztratil veškerý majetek. Brečka přišel o rozum a poté, co byly doly z bezpečnostních důvodů uzavřeny, chodil k nim na dlouhé hodiny vysedávat. Jeho jediný syn mezitím odešel z domova do ciziny.

⁴⁸ BERNDORF, Alexandr. *Cestou života*. Praha: Fr. Rebec, 1932. s. 118.

Po letech se syn vrátil, aby zjistil, co se stalo s jeho otcem. Vesničané mu řekli, že ho jednou v zimě našli kousek od dolů umrzlého s malým balvanem, obsahujícím zlato, který sedlák pevně svíral v rukou a byl s ním i pohřben.

Potrestaná zvědavost

Do zahradní pivnice přichází starý mládenec. Nestojí o společnost, a tak si sedá sám ke stolku. Avšak přisedá si k němu hovorný manželský pár, který se s ním ihned dává do řeči. Muž z toho nemá pražádnou radost a zpočátku nechce vůbec komunikovat. Manžel vypráví, že jeho jméno bude určitě znát, protože často píše do novin. To starého mládence zaujme. Spisovatel popisuje, jakým způsobem si přivydělává, že pěstuje ovoce, zeleninu, chová drůbež i prasata a vše potom prodává, přičemžmu peníze přináší i jeho literární činnost. Nakonec prozradí, své jméno i bydliště. Poté se vyptává na mládencovo zaměstnání. Ten odpovídá, že je vrchní berní správce ve městě, odkud pochází manželský pár. V tu chvíli spisovatel přestává vyprávět, kvapně platí a loučí se s tím, že musí rychle odejít, aby stihli vlak domů.

Spisovatel si totiž uvědomit, že se chlubil svými vedlejšími příjmy, které nehlásí úřadům. A zrovna bernímu úředníkovi, jenž by mu mohl způsobit mnoho potíží. Manželský pár opouští pivnici a mládenec opět osaměl.

„Tak jsem tu zase sám, v klidu a tichu. Pivo je výborné – prosním tu pěkný, příjemný večer...a všechno jenom proto, že jsem měl správný nápad, vydávati se za berního správce! – To jsem na nich vyzrál opravdu znamenitě!“⁴⁹

3.2.2 PROSTŘEDÍ A ČAS

V povídkách se prostředí a čas velmi různí. Autor nás zavádí do prostředí venkovského i městského, potažmo pražského. Postavy se často vyskytují v místech společenského života, jako jsou hostince, pivnice, vinárny, ale i taneční bary, což není v Berndorfových dalších knihách příliš obvyklé. Oproti tomu se, stejně jako v jeho dalších dílech, děj odehrává také na statcích a dalších selských staveních, ale i na panských sídlech. Nechybí ani přírodní motivy, jež má autor ve velké oblibě.

Časové zařazení se u povídek také různí. Nacházejí se zde povídky z autorovy přítomnosti i z dob minulých. Děj se často do minulosti vrací ve vyprávění postav.

⁴⁹ BERNDORF, Alexandr. *Cestou života*. Praha: Fr. Rebec, 1932. s. 150.

3.2.3 CHARAKTERISTIKA POSTAV

Postavy v povídkách jsou výrazněji charakterizovány než v případě románu „*V červánkách a jitru našeho znovuzrození*“. Častěji se objevuje charakteristika přímá, a to vnější i vnitřní, avšak čtenářům je ponechán dostatek prostoru na to, aby si utvořili o postavách názor, dle jejich chování.

„V zlatoplavém rámci hebkých vlnitých vlásků tyčilo se bílé, vysoké čílko, pod nímž zářily z dlouhých temných brv dvě jasněmodré jiskřící oči. Široké, ostře vykrojené rety, trochu koketně karmínem přibarvené, ukázaly dvě řady perleťově skvoucích zoubků a pod nimi bílá, líbezná bradička zrovna zvala k pohlazení.“⁵⁰

Velký důraz je kladen na vlastnosti postav, jichž se zde nachází široká škála. Postavy nejsou pouze černobílé, dobré a zlé, ale mývají komplikovanější povahy, povětšinou utvořené jejich životními osudy.

3.2.4 KOMPOZICE

Kniha obsahuje devět povídek na sebe dějově nenavazujících. Část „*Nepomucké obrázky II.*“ navíc obsahuje dvě povídky z historie Nepomuka. Text v jednotlivých příbězích je dělen do jasně ohraničených odstavců. Pokud se příběh posouvá o delší časový úsek, odděluje autor odstavce větším odsazením a symbolem „*“ mezi nimi.

Kompozice v jednotlivých povídkách se liší. V některých je čistě chronologická, zatímco v jiných se děj vrací do minulosti v rámci vyprávění postav. Nevyskytují se paralelní děje, ale odbočky od hlavního děje ano. Ty jsou jasně označeny a odděleny od děje hlavního.

Povídky jsou psané v er-formě. Autor často využívá přímé řeči i dialogů. Povídka „*Důvěrná zpověď přítelova*“ je zakončena autorovým osobním doslovem.

„Karel Kořenný – ve skutečnosti jmenuje se docela jinak – nebyl dlouho inženýrem vrapickým. Odvedli ho k »císařským« - a tu, ve veselé garnisoně velikého města zalíbilo se mu více, než v kraji kladenském. A i v armádě potřebovali tehdy hutních inženýrů! Dnes je

⁵⁰ BERNDORF, Alexandr. *Cestou života*. Praha: Fr. Rebec, 1932. s. 28.

vojenským hodnostářem naší armády (působí nyní v našem kraji) a sám vyprávěl mi kdysi o tom – jak se stal inženýrem...⁵¹

Některé povídky končí humornou pointou, zatímco jiné obsahují skryté ponaučení.

3.2.5 JAZYKOVÁ STRÁNKA DÍLA

Autor se povětšinou drží svého vypravěčského stylu a dílo v tomto směru nepřináší mnoho změn. Přesto se jazyková stránka u jednotlivých povídek liší. Příběhy z autorovy přítomnosti obsahují mnohonásobně menší množství historismů a archaismů, než povídky z historie. Z toho je patrné, že zde autor využívá archaismy účelově a snaží se pomocí nich navodit atmosféru starých dob. V textu se často objevují:

Přirovnání a metafory, přičemž některé působí až komicky:

„vypadala skutečně již jako »malá dáma z velkého domu«⁵²

„Jako na slovanském nebi královal hromovládny Perun a na athénském Olympu všemohoucí a jediný Zeus, tak na vrbeckém panství panoval »centrální« ředitel Bedřich Schumann...⁵³

Metonymie:

„při zvucích svého Pucciniho⁵⁴

Ustálené fráze:

„prken, jež znamenají svět⁵⁵

Oproti dalším dílům se zde objevují anglicismy:

„dancingů⁵⁶

⁵¹ BERNDORF, Alexandr. *Cestou života*. Praha: Fr. Rebec, 1932. s. 60.

⁵² Tamtéž, s. 26.

⁵³ Tamtéž, s. 63.

⁵⁴ Tamtéž, s. 10.

⁵⁵ Tamtéž, s. 9.

⁵⁶ Tamtéž, s. 26.

4 BERNDORF A REGION

O Berndorfově kladném vztahu k regionu svědčí mnoho skutečností. Především je to obsah jeho děl, která se z velké části vztahují právě k Nepomucku, Lnářsku, Klatovsku a Sušicku, a to přestože strávil většinu svého života mimo tyto regiony, převážně v Praze. Do svého rodného kraje se však v průběhu života pravidelně vracel, ať už na dovolené, výlety, za přáteli, nebo z pracovních povinností. Velmi trefně jeho vztah k rodnému kraji vystihuje Zdeněk Papeš v následujícím úryvku:

„Regionalismus Berndorfův byl jeho vnitřním přesvědčením a potřebou už z dob jeho mládí. Tak jako jiní do kraje přijdou, zamilují si ho a pak už bez něho nemohou být, Alexandr Berndorf ze svého zamilovaného kraje vzešel, v něm vyrostl, do něho vkořenil, pro něj žil a do něj se vracel.“⁵⁷

Psaní o regionálních tématech se naplno oddal již v prvních letech své literární činnosti. Nejprve se soustředil na psaní článků, které však byly pouze přípravou na jeho větší díla. Publikoval v mnoha regionálních časopisech, především Klatovska a Plzeňska. Byly to například Otavan, Šumavan, Český západ, Pod Zelenou Horou, Prácheňské noviny, Jihočeský historický sborník a jiné. Některé jeho články přetiskovaly další časopisy.

Berndorf byl velmi pečlivý autor, o čemž svědčí velké množství historických informací, objevujících se v jeho dílech, které získal ze svého bádání v archivech, kronikách a matrikách. Tak jako každý, kdo se pohrouží do hlubšího zkoumání nějaké problematiky, snažil se zodpovědět co největší množství otázek, na které narazil. S odpověďmi se ovšem objevovaly otázky nové. S přibývajícimi informacemi pak narazil na klasický problém, jak je uchovat, aby nebyly v tom ohromném množství materiálů, kterými se probíral, opět ztraceny a zapomenuty. Šlo především o detailní poznatky, jejichž správným poskládáním do souvislostí mohl teprve vzniknout ucelený obraz dané problematiky. Potřeba uchování informací, ale také potřeba se o tyto své poznatky podělit s dalšími lidmi, pro které mohly být zajímavé či důležité pro jejich vlastní bádání, jej vedly ke stále se zvyšující produkci článků v regionálních tiskovinách. Tato stoupající produktivita jde vysledovat z počtu otištěných článků. V prvním roce jeho publikační

⁵⁷ PAPEŠ, Zdeněk. Alexandr Berndorf – Nepomucký, životopisná studie. s. 17.

aktivity, tedy v roce 1924, mu vyšlo 15 článků, v následujícím roce to bylo již 25 článků a v roce 1928, kdy byl nejaktivnější, dokonce 43 článků.

Psal o místech a přírodních i historických památkách v kraji (*Želvícká lípa, Zámek zelenohorský, Odhalené fresky v Měčíně, Šumava v zimě, Blatná, Hrad Kašperk, Velhartice, Trosky kláštera nepomuckého* a další), o osobnostech, z nichž mnozí byli jeho přátelé (například *Ze života J. J. Ryby, Jubileum krajana F. Š. Kotta, Po stopách Klostermannových, Zapadlí vlastenci našeho kraje, Jindřich Jindřich padesátníkem, J. F. Smetana*), o zajímavostech z historie (*O popravách v Nepomuku, Ze starého soudnictví, Historie našich silnic, Robota, K historii selských rebelií, Vysoké daně v minulosti*), ale i ze současnosti (*Ve svém – nová sokolovna, Nález starého dopisu v základech domu, O turistice na českém jihu*). Dále psal o nejrůznějších událostech (*Sjezd rodáků, Pražská výstava A. Němejce, Koncert Jindřichův, Pěvecký sjezd v Nepomuku*), o zvycích a tradicích (*Jak slavívali Vánoce, Staré zvyky z okolí Nepomucka, Ze zašlých zvyků a obyčejů, Z lidových pověr Nepomucka, Jaké zvyky provázely člověka*), o pověstech (*Lidová pověst o lipách v Kadově, Z lidových pověstí a legend, Pověstí a studie*) i o dalších tématech.

Vzhledem k tomu, že byl pouze vystudovaný úředník a v ostatních oblastech byl samouk, neměly jeho články charakter vědecké práce. To ovšem nebylo na škodu, protože v regionalismu jde často o něco jiného než o hledání nových poznatků.

„V regionalistice jde velmi často o zachycení neznámých (nebo alespoň málo známých) faktů a o jejich publikaci. Seriózní regionalista nepublikuje věci známé, ale snaží se o sdělení poznatků, o nichž předpokládá, že jsou či mohou být reálně potřebné dalším regionalistům, ale i vědcům. Pokud regionalista publikuje věci známé, vyvozuje z nich nové poznatky anebo to činí proto, aby připomněl fakta v jejich aktuální společenské souvislosti. Do tohoto druhu patří i články, připomínající výročí událostí a osobností, které měly pro region charakteristický význam a které je užitečné z nějakého důvodu připomenout i v příslušné době.“⁵⁸

Z tohoto úhlu pohledu je z Berndorfovy produkce vidět, že tak, jako se snažil svými knihami v lidech vyvolat vlastenecké smýšlení a národní sounáležitost, snažil se svými články podnitit regionální hrdost. Snad každého potěší, když si může přečíst v tisku či

⁵⁸ PAPEŠ, Zdeněk. Alexandr Berndorf – Nepomucký, životopisná studie. s. 18.

knize něco o místech, která zná a navštěvuje, a osobnostech, o kterých slýchá. Z některých článků je vidět, že se snaží také o propojení národních dějin s dějinami regionu.

Láska Berndorfa k rodnému kraji a jeho památkám se neprojevovala pouze psaním článků a knih, ale i tak že chtěl, aby „*zůstaly uchovány jako zkazky staré doby od našich předků i našim budoucím*“.⁵⁹ Z tohoto důvodu aktivně pomáhal prvnímu nepomuckému arciděkanovi P. Janu Křtiteli Strnadovi, který v roce 1930 založil muzeum církevních i jiných památek v Nepomuku. Ve svém životopise tvrdí, že dal dokonce svým nákladem natisknout letáky o jeho zřízení a celý náklad věnoval Strnadovi, aby letáky používal při své korespondenci. Také napsal o zřízení muzea do zahraničních novin rakouských, francouzských i amerických. Tím se zcela očividně snažil propagovat region i za hranicemi tehdejšího Československa. Za protektorátu ochránil svojí činností mnoho nepomuckých památek a zabránil zbourání nejstaršího domu v Nepomuku „U české lípy“ č. p. 1, jenž díky němu stojí na Přesanickém náměstí dodnes, i když bohužel v posledních letech značně chátrá.

Jeho regionální práce ho sblížila i s vynálezcem Františkem Křížíkem, rodákem z blízké Plánice, kterému na Berndorfův návrh byla v roce 1935 otevřena turistická stezka z Nepomuka do jeho rodiště, dnes známá jako „Křížíkova cesta“.

S podporou spolku Máj se stal iniciátorem myšlenky postavit u skránčické Nové Hospody na Plánicku památník básníku a spisovateli JUDr. Rudolfo Mayerovi, jenž byl jedním z představitelů Májovců a o němž Berndorf napsal i knihu. Památník byl slavnostně odhalen 3. října 1937 a je možné jej navštívit i dnes. Je na něm nápis: „Poutníče, vzpomeň slavné památky básníka JUDra Rudolfa Mayera, rodáka z Nové Hospody ve Skránčicích, 1837 – 1865“. To svědčí o Berndorfově zájmu o další důležité regionální osobnosti a o jeho snaze jim projevit úctu za jejich práci, kterou zviditelnili kraj. Tato jeho činnost byla velice záslužná, i když je v dnešní době opomíjena a téměř úplně zapomenuta.

Jako předseda Spolku rodáků a přátel Nepomuku i okolí, který sídlil v Praze, redigoval a od roku 1936 vydával měsíčník „*Nepomucké ohlasy*“ a založil při něm i regionální knižnici, kterou zahájil svou knihou „*V našem kraji*“. To však vzhledem k politické situaci byla jediná vydaná kniha. V pozdější době vydal pro Odbor klubu

⁵⁹BERNDORF, Alexandr. *Životopis Alexandra Berndorfa vlastnoručně psaný*.

českých turistů v Nepomuku „*Stručného průvodce*“ ve spolupráci s V. Marunou, jednatelem odboru.

Za svého pobytu v Nepomuku v letech 1942–1946 se na žádost starosty města ujal uspořádání nepomuckého městského archivu, kde poznal jeho důležitost pro historii města a okolí. Předsevzal si tady napsat „*Topografii města Nepomuka*“, knihu o historii všech starších nepomuckých domů a rodů od 18. století, jelikož starší záznamy se v archivu nenacházely. V rámci tohoto bádání měl v Nepomuku i několik přednášek na tato témata. Později pak v Praze přepracoval tuto topografii na dvousvazkovou „*Topografii města Nepomuka 1540 – 1940*“, k níž pak připojoval další svazky, přestože má sama 1200 stran. Nejdříve to byla třetí kniha o nepomuckých kostelích, duchovní správě a starých rodech ve městě a poté celý tučet sešitů o soupisech obyvatel s mnoha poznámkami. Vydal i dvousvazkový „*Slovník*“ o osobách, zejména krajanech, o nichž našel v archivech záznamy. V sešitech jsou i rodopisná pojednání, historie škol a piaristické koleje a poměry za I. světové války.

Kromě výše uvedené „*Topografie města Nepomuka*“, která zůstala v rukopise a má celkově více než 4000 stran, sepsal také topografické a historické práce o zámku Zelená Hora, o nepomuckém klášteře a o obcích Klášter, Vrčeň a Dvorec. Napsal také mnoho menších historických prací zaměřených na Nepomuk, jeho okolí a osobnosti. Tyto jeho práce o celkovém rozsahu mnoha tisíc stran, z nichž většina zůstala v rukopisech, mají pro region nevyčísitelnou hodnotu. Obsahují totiž výsledky jeho soustředěné a poctivé práce několika desetiletí a jsou zdrojem obrovského množství informací, které by mohly být bez jeho přispění zapomenuty. To dělá z Alexandra Berndorfa jednu z nejdůležitějších postav historie města Nepomuka, především z pohledu historických badatelů, přestože se v jeho díle nachází i množství nepřesností a chyb, které mohla způsobit jeho neodbornost a nevědecký přístup. Některé tyto nesrovnalosti odhalil autor historických prací z Nepomucka, Karel Baroch, který z Berndorfových děl čerpal. Narazil například na případy, kdy si Berndorf na jedné straně dokonce i protiřečí. Je tedy dobré vědět, že jeho díla nelze považovat za stoprocentně správné a je potřeba si některé nejasné či nepravděpodobně vyhlížející informace ověřit. To ovšem jen minimálně snižuje hodnotu Berndorfova přínosu, protože každý člověk chybuje, autory historických prací nevyjímaje.

První Berndorfova kniha zabývající se Nepomukem „*Památná místa našeho kraje*“ byla vydána v roce 1928 v Lábkově nakladatelství. V předmluvě autor uvádí, že

chtěl napsat nevelký, populární a přece dosud mnoho neznámého přinášející spisek. Proto se tento první díl zabývá popisem města, minulostí městské samosprávy a kostelem sv. Jakuba.

Druhý díl, který byl vydán také v roce 1928, popisuje kostel sv. Jana Nepomuckého, nepomucké děkanství, nepomucké školy a učitele, historii piaristické koleje a přechod z minulosti do přítomnosti.

V roce 1931 vyšla poslední část trilogie pod názvem „*Obrazy z dějin Nepomuka*“, zabývající se nejstarší dobou až do vypálení kláštera v roce 1420, dlouhým obdobím od tohoto bodu až do revolučního roku 1848 a pak i obdobím od tohoto historického zlomu do současnosti. K této knize připojil i tzv. „*Slavín lidí významných*“, tedy seznam důležitých osobností Nepomuku, na které by měli být rodáci hrdí a na něž by se nemělo zapomenout.

V roce 1943 dokončil a k Vánocům daroval bratrovi Zdeňkovi dílo „*Náš rod a nepomucký dům*“, v souvislosti s ním se zabýval i dějinami nepomucké lékárny, se kterou byl jejich rod úzce spjat. Za protektorátu také dále pokračoval ve funkci předsedy Spolku rodáků a přátel města Nepomuku.

Na žádost nepomuckých ochotníků napsal svou další divadelní hru o mládí nepomuckého rodáka, akademického malíře Augustina Němejce, jež vzhledem k politickému dění nebyla nikdy uvedena. Později však sepsal veselohru „*Na kotouňské faře v r. 1848*“, hranou v Kotouni v roce 1946 i jinde. Dramat napsal více, ale kromě her „*Nejkrásnější píseň*“, „*Básníková láska*“ a „*Zázračná píseň*“ zůstaly ostatní pouze v rukopisech.

5. září si ministerstvo zemědělství pozvalo zástupce ministerstva národní obrany a národní kulturní komise na zámek Zelená Hora ve věci přidělení zámeckých objektů na Zelené Hoře u Nepomuku vojenské správě a vyklízení zámků. Zástupcem národní kulturní komise byl ustanoven A. Berndorf, který coby její člen podrobně sepsal inventář zámku, jednotlivé předměty datoval a popsal. Pouze díky jeho pečlivé práci dnes víme, jak byl zámek zařízen. Jelikož Berndorf sepsal inventář místností po místnosti, je dnes možné si udělat obrázek o tom, jak byly zařízené jednotlivé místnosti a chodby zámku.⁶⁰

⁶⁰ BAROCHOVÁ, Jana. *Osudy zámku Zelená Hora v průběhu 20. století*. Praha, 2015. Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Katedra občanské výchovy a filosofie. s. 26, 27.

Tato jeho práce je nedoceníitelná, především pro historické pracovníky, a opět ukazuje jeho zájem o historii regionu, stejně tak jako jeho pečlivost při práci. Díky Berndorfově soupisu by bylo možné interiéry zámku v podstatě celkem přesně zrekonstruovat, pokud by byly odvezené předměty dohledatelné a šlo by je opět získat.

Berndorf napsal také knihu o sv. Janu Nepomuckém, kterou zaslal v roce 1966 nepomuckému děkanovi P. Františkovi Štrimlovi s dopisem, ve kterém faráře vyzýval, aby založil pamětní knihu nepomuckého arciděkanství a aby ji také pro své nástupce zainventoval. Berndorf nezaslal děkanovi pouze jednu knihu, ale i samotný rukopis. Navíc obě knihy obsahovaly mnoho vpisků a poznámek, Berndorfem postupně připojovaných, objevil-li nějaké nové informace. Z vědeckého hlediska mají tedy tyto knihy mnohonásobně větší hodnotu, než původní verze. Berndorf tedy na svých dílech pracoval i po jejich dokončení, pokud zjistil nějaké nové údaje.

V tomto dopise, který byl datován 26. září 1966, Berndorf vypisuje i to, co on sám považuje za své objevy pro Nepomuk:

- že se klášter nacházel v roce 1145 u místa Pomoch, později Pomoc (údaj podle zkoumání rakousko-uherského cisterciáckého historika z roku 1884),
- že Nepomuk používal městského práva už v roce 1399 a ne až v roce 1413, jak se dříve uvádělo,
- že pražský arcibiskup Mikuláš Puchník byl krajan a pocházel z kotouňské farnosti,
- že v roce 1474 bylo v Nepomuku posvátné místo sv. Klementa (potřebovalo kalich pro svatyni či oltář), z čehož plyne, že v těchto místech byla osada už v 9. až 10. století,
- že v letech 1526–1529 byl v Nepomuku Hasilovský dům (kupovala ho vrchnost), který byl pravděpodobně rodným domem svatého Jana,
- že renesanční svatyně sv. Jana Křtitele byla zbudována v roce 1636 na místě tohoto domu,
- že nynější chrám sv. Jana Křtitele a Nepomuckého byl vysvěcen 22. srpna 1737 za účasti jeho stavitele, K. I. Dientzehofera.⁶¹

Na první pohled se může zdát, že jde pouze o pár informací, jež Berndorf objevil ve starých zdrojích. Ovšem vzhledem k pracím, Berndorfem o Nepomuku sepsaným, obsahujícím obrovské množství poznatků o tomto městě, je zřejmé, že tyto informace

⁶¹ PAPEŠ, Zdeněk. *Alexandr Berndorf – Nepomucký, životopisná studie*. s. 20., 21.

musejí mít větší hodnotu, když je ze všech Berndorf sám považoval za nejdůležitější výsledky svého bádání.

Ze všech výše zmíněných informací je zcela očividné, že Berndorfův přínos pro nepomucký region byl a je značný. Ve své době svůj rodný kraj propagoval jak literárně publicisticky, tak svoji aktivistickou a spolkovou činností. V dnešní době je jeho dílo především zdrojem zajímavých informací a může leckoho inspirovat pro podobně záslužnou práci. Posmrtně byl za svůj přínos oceněn alespoň tak, že mu 11. května 1991 byla na jeho rodném domě v Nepomuku odhalena pamětní deska.

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem v první části představil Alexandra Berndorfa, dnes téměř neznámého autora pocházejícího z Nepomuku u Plzně. Podrobně jsem se zaměřil na jeho život, který se ukázal být mnohem zajímavějším, než jsem v počátcích své práce čekal. O autorově životě není napsáno příliš mnoho textů a většinou se jedná jen o krátké novinové či časopisecké články. Biografické údaje jsem proto čerpal především z jeho vlastnoručně psaného životopisu.

Autorův život se velmi promítl do jeho tvorby, proto se objevují životopisná data i v dalších kapitolách, především v poslední, zaměřené na autorovu regionální činnost a přínos rodnému kraji. Dalo by se říci, že Berndorf pro svůj region opravdu žil. Většina jeho tvorby se vztahuje k rodnému kraji a má nevyčíslitelnou hodnotu pro historické badatele, jelikož je mnohdy jediným zdrojem informací, jež se k tomu či onomu tématu vztahují. I autorovy mimoliterární aktivity byly povětšinou směřovány k regionu, jeho zvelebování, ochraně místních památek a propagaci regionu za jeho hranicemi. Přínos Berndorfov byl tedy velký již za jeho života a jeho odkaz přetrvává dodnes.

Zvažoval jsem, zda v práci uvést kompletní bibliografii, obsahující i novinové a časopisecké články, ale nakonec jsem se rozhodl, že v příloze uvedu pouze knižně vydaná díla a odkaz na zdroj, kde je možno dohledat kompletní seznam jeho publicistické tvorby i soupis publikací a článků, ve kterých je možné se o autorovi dočíst.

Autor ve svém životopise uvádí, že nemohl publikovat, ale neuvádí z jakých důvodů. Proto jsem se snažil nalézt příčinu. Dotázal jsem se na Ústav pro českou literaturu AV ČR, kde jsem byl odkázán na publikace „*Soustružníci lidských duší*“ a „*V obecném zájmu*“, obsahující seznamy zakázaných autorů. V žádném z nich však Alexandr Berndorf nefiguruje.

Cílem mé práce nebylo hodnotit autorovu tvorbu, i přesto si dovoluji poznamenat, že ačkoliv je autor tradicionalista s konzervativním přístupem, inspirovaný obrozeneckými spisovateli, je jeho dílo čtivé i pro dnešního čtenáře a doporučil bych ho všem, především lidem z mého regionu, kteří se z jeho děl mohou dozvědět mnoho zajímavých informací o historii našeho kraje.

RESUMÉ

The topic of this Bachelor thesis is Alexandr Berndorf – an author from my native region. The work itself is divided into several parts. The first chapter maps the life of this writer and is based on his own autobiography as well as a biographic study written by Zdeněk Papeš. Furthermore, the thesis focuses on Berndorf's prose and his relationship with his birth land. Overall, its main goal is to introduce this almost forgotten author and to remind everybody of his contribution to the Nepomuk region.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ**Literatura:**

BERNDORF, Alexandr. *Životopis Alexandra Berndorfa vlastnoručně psaný*.

HANZLÍČKOVÁ, Jaroslava, Anna SEDLÁČKOVÁ a Stanislava STEHLÍKOVÁ. *Alexandr Berndorf: personální bibliografie*. Plzeň: Státní vědecká knihovna, 1998. ISBN 80-85093-42-1.

PAPEŠ, Zdeněk. *Alexandr Berndorf – Nepomucký, životopisná studie*.

BERNDORF, Alexandr. *V červácích a jitru našeho znovuzrození: 1. Díl. Za vlastní půdou*. Plzeň: Česká ročenka, 1928.

BERNDORF, Alexandr. *Cestou života*. Praha: Fr. Rebec, 1932.

BERNDORF, Alexandr. *Sny a vzpomínky*. Plzeň: Páteční sloupky, 1932.

KREJČA, František. *Zbudovský rychtář Jakub Kubata*. Občanské sdružení Rozkvět zahrady jižních Čech – místní akční skupina Lhenice, 2009.

FORST, Vladimír (ed.). *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1985. ISBN 80-200-0797-0.

BAROCHOVÁ, Jana. *Osudy zámku Zelená Hora v průběhu 20. století*. Praha, 2015. Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Katedra občanské výchovy a filosofie.

ŠÁMAL, Petr. *Soustružníci lidských duší: lidové knihovny a jejich cenzura na počátku padesátých let 20. století : (s edicí seznamů zakázaných knih)*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2009. Šťastné zítřky (Academia). ISBN 978-80-200-1709-3.

WÖGERBAUER, Michael, Petr PÍŠA, Petr ŠÁMAL a Pavel JANÁČEK. *V obecném zájmu: cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře 1749-2014*. Vydání 1. Praha: Academia, 2015. ISBN 978-80-200-2491-6.

Elektronické zdroje:

LIŠKA, Vojtěch. *Historie*. Slavin, Svatobor. [online]. © 2001 [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: <http://www.slavin.cz/?page=svatobor>

PŘÍLOHY

1. Bibliografie Alexandra Berndorfa
2. Fotografie A. Berndorfa
3. Obálka knihy Cestou života
4. Frontispice knihy Sny a vzpomínky vytvořená akad. malířem Františkem Michlem
5. Přání k výročí 70. narozenin

Příloha č. 1

1. POEZIE:

Sny a vzpomínky. Plzeň: Páteční sloupky, 1932.

Zase doma. (Kniha veršů otištěná v Příbramských listech, Nepomuckých ohlasech i jinde.)

2. PRÓZA:

2.1 Romány:

V červácích a jitra našeho znovuzrození. Díl I. Za vlastní půdou. Plzeň: Česká ročenka, 1928.

V červácích a jitra našeho znovuzrození. Díl II. Na podhůřském statku. Praha: Česká ročenka, 1930.

V červácích a jitra našeho znovuzrození. Díl III. Záhady zklamaného srdce. Praha: Česká ročenka, 1930.

V okovech lásky. Ostrava: Moravskoslezský deník, 1934.

Opoždění štěstí. Ostrava: Moravskoslezský deník, 1938.

2.2 Povídky:

V odlesku minulosti. Plzeň: Česká ročenka, 1926.

Za nevěstou a jiné povídky. Praha: L. Mazáč, 1929.

Cestou života. Praha: Fr. Rebec, 1932.

Smutky a úsměvy. Praha: Fr. Rebec, 1932.

Snímky lidí a věcí. Písek: Prácheňské noviny, 1932.

Je smutný osud pěvcův. Tragédie ušlechtilého a geniálního člověka. Plzeň: Český deník, 1937.

Myslívský řídící učitel Petr Vodička. Klatovy: Vlastivědná knihovna Klatovska, 1938.

Pověsti rodné země. Historické povídky. Praha: Fr. Rebec, 1939.

Zapomenutý hrob v Oseku. Rokycany: Kulturní odbor učitelstva, 1940.

Když náš pradědeček chodil za prababičkou. Praha: Čechie, 1941.

Podvečerní vyprávění. Jaroměř: ARS, 1948.

2.3 Ostatní (vlastivědné, historické a kulturní práce)

Památce Tylově. Plzeň: Česká ročenka, 1926.

Zelená Hora. I. Cesta k zámku a jeho popis. Plzeň: Památná místa našeho kraje, 1926.

Zelená Hora. II. Historie Zelené Hory. Plzeň: Památná místa našeho kraje, 1926.

Stručný průvodce po Nepomuku a okolí. Nepomuk: Odbor Klubu českých turistů, 1926.

Ex libris Karla Štapfera. Praha: Rudolf Březina, 1927.

Nepomuk I. a II. Plzeň: Památná místa našeho kraje, 1928.

Klášteř pod Zelenou Horou. Plzeň: Památná místa našeho kraje, 1929.

Obrazy z dějin Nepomuka. Plzeň: Společnost pro národopis a ochranu památek, 1931.

Poslední písmák F. Klenc z Nových Mitrovic a jeho vzpomínky na J. Lindu. Plzeň: Vlastivědné nakladatelství a knihkupectví M. Lábkové, 1933.

Památce básníka JUDr. Rudolfa Mayera. Klatovy: Knihkárna Ot. Čermáka, 1937. (spolu s Františkem Grohem)

Z našeho kraje. Pověsti, články, studie. Praha: Fr. Rebec, 1938.

Stručný průvodce nepomuckým a plánickým krajem. Nepomuk: Klub českých turistů, 1939. (spolu s Václavem Marunou)

Zelená Hora u Nepomuka, Nepomuk: vlastním nákladem, 1946.

2.4 Články

viz: HANZLÍČKOVÁ, Jaroslava, Anna SEDLÁČKOVÁ a Stanislava STEHLÍKOVÁ. *Alexandr Berndorf: personální bibliografie*. Plzeň: Státní vědecká knihovna, 1998. ISBN 80-85093-42-1.

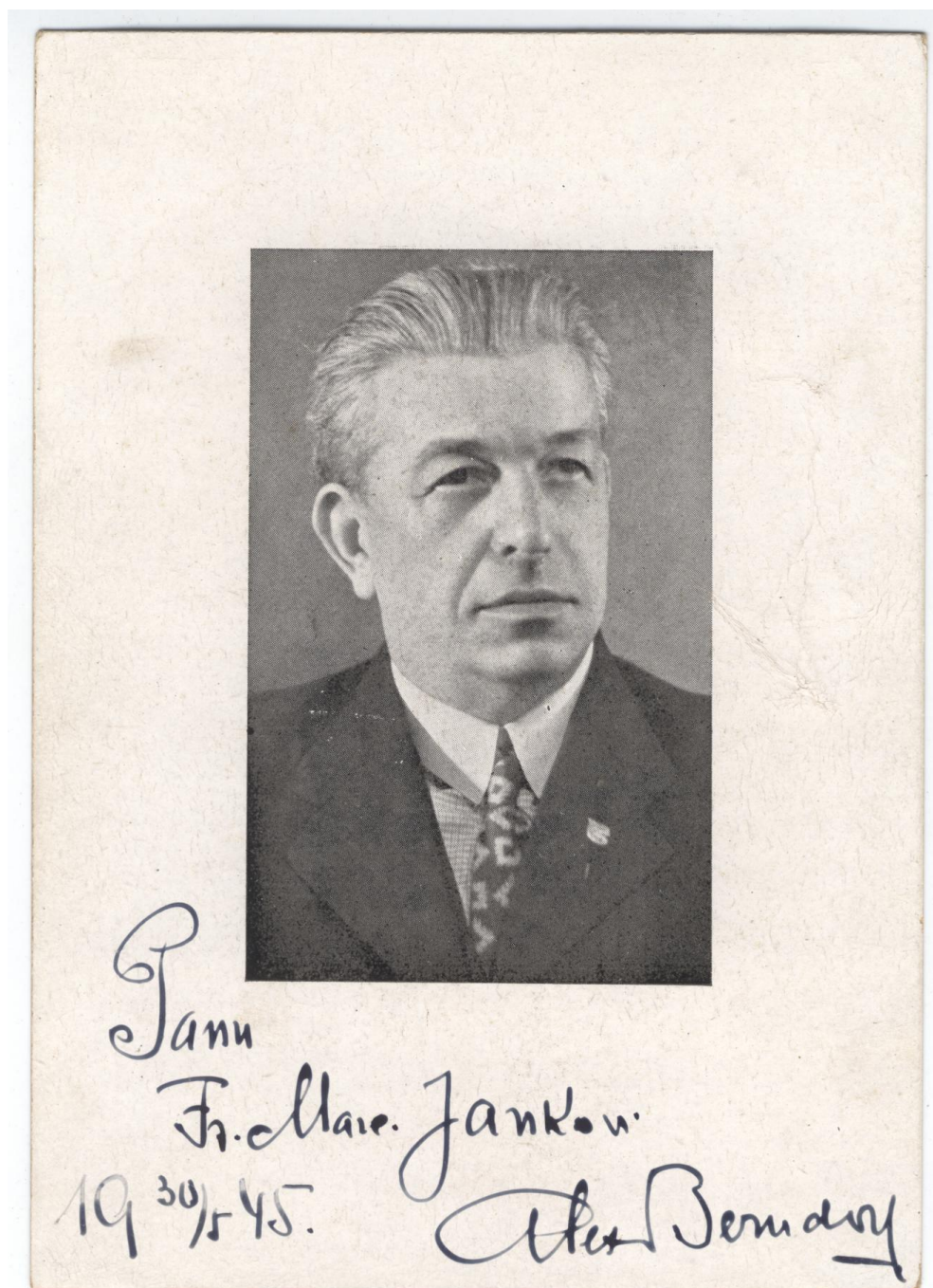
3. DIVADELNÍ HRŮ

Zázračná píseň. Praha: Fr. Švejda, 1932.

Nejkrásnější píseň. Praha: Fr. Švejda, 1934.

Básníkova láska. Národní hra o třech dějstvích a dvou obrazech. Praha: Fr. Švejda, 1936. (spolu se Zdeňkem Tučkem)

Příloha č. 2

Portrét A. Berndorfa vlastnoručně podepsaný.

Rodinná fotografie zleva: otec Karel, matka Anna, Alexandr, bratři Karel a Gustav

B

Berndorf na kole ve věku 4 let

Příloha č. 3.

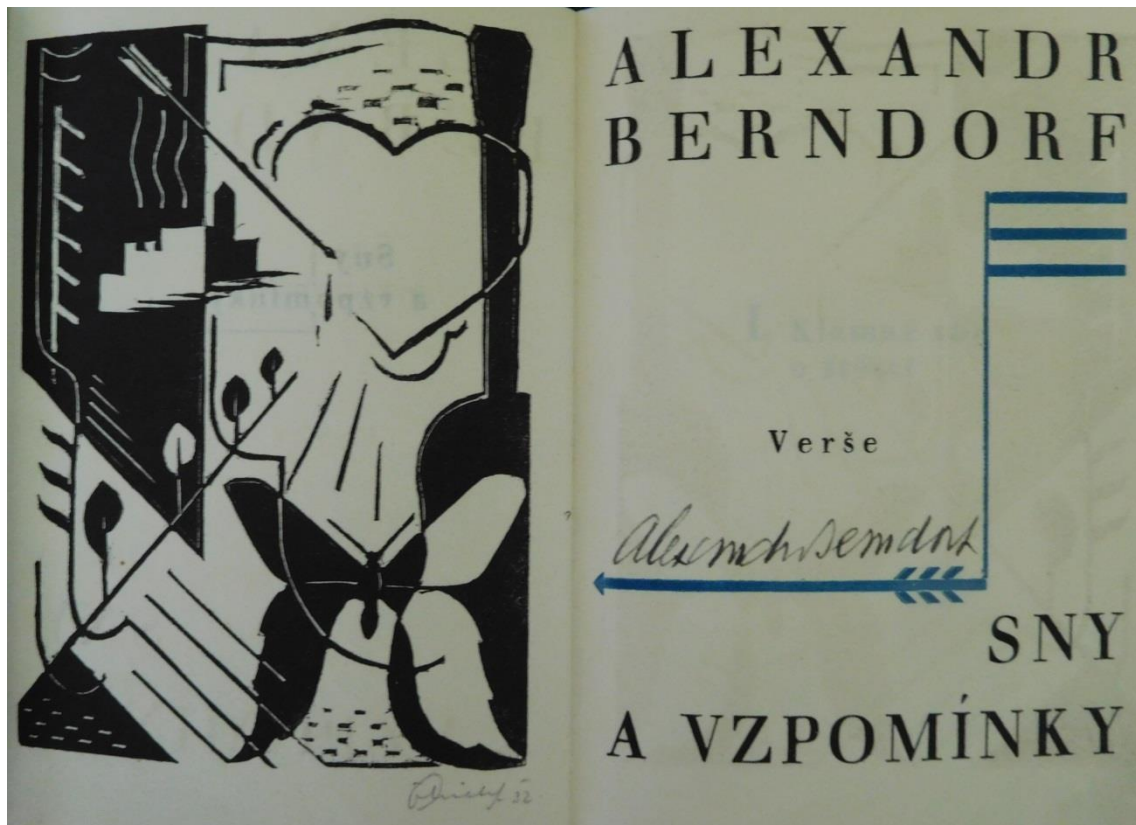

ALEXANDR BERNDORF:

CESTOU ŽIVOTA.

Nepomucké obrázky II.

Příloha č. 4

Příloha č. 5

